

Π. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΛΕΝΤΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ
ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ ΛΙΣΒΟΡΙΟΥ

Ο ΓΑΜΟΣ ΣΤΟ ΛΙΣΒΟΡΙ

Ο γάμος ο Λισβοριανός από τη γνωριμία μέχρι « το χορό του Ησαΐα»
και ακόμα παρα-πέρα...

ΛΙΣΒΟΡΙ 2013

Ο ΓΑΜΟΣ ΣΤΟ ΛΙΣΒΟΡΙ

«ΛΙΣΒΟΡΙΑΝΟΣ ΓΑΜΟΣ».

Με τούτη τη φράση θα μπορούσαμε να ξεκινήσουμε την αναφορά μας στα ήθη και τα έθη που αφορούν και έχουν σχέση με το ΓΑΜΟ στο Λισβόρι.

Μεγάλος στην ηλικία Λισβοριανός που πέρασε και γνώρισε πολλά, μας είπε πως παλαιότερα όταν κάπου γινόταν ένας πλούσιος και χλιδάτος, με πολλά γλέντια, φαγητά και χορούς γάμος, λέγανε πως έγινε «Λισβοριανός γάμος».

Αυτό σημαίνει πως ο γάμος στο Λισβόρι από πολύ παλιά, πέρα βέβαια από Μυστήριο που όλοι το προσέγγιζαν και το τιμούσαν με περισσή ευλάβεια ήτανε και ένα κοσμικό γεγονός με αρκετά μεγάλο βεληνεκές όχι μόνο για την κοινωνία του χωριού αλλά και της ευρύτερης περιοχής.

Ένα δρώμενο που εμπλέκει όλο το χωριό και που ξεκινούσε με τη γνωριμία – αρραβώνα, για να καταλήξει στο «Χορό του Ησαΐα», μέσα στον «Άγιο Γιάννη» και πιο παλιά ακόμα στα σπίτι και να συνεχιστεί για αρκετές μέρες μετά αλλά και για μια ολόκληρη ζωή.

Βέβαια δεν παραβλέπουμε πως τα χρόνια εκείνα κυριαρχούσε ο γάμος «επιχείρηση» Το παζάρεμα ανάλογα με το τι έχει η νύφη κυρίως, αλλά και ο γαμπρός, «αν η νύφη κρατούσε από μεγάλο τζάκι», αφού ουσιαστικά επιδιωκόταν η ένωση δύο περιουσιών και ήτανε ψεγάδι ένας πλούσιος γαμπρός να πάρει μια φτωχιά νύφη ή και το αντίθετο.

Ο γάμος «εξ έρωτος», (στον οποίο δεν εξεταζόταν τα περιουσιακά στοιχεία), έρχεται σε δεύτερη μοίρα. Κατά κανόνα δε λογαριάζεται η γνώμη και τα αισθήματα των «προς Γάμου κοινωνιών», των παιδιών, αλλά η γνώμη των γονέων και κυρίως του πατέρα. Από δε τη γνώμη και τις απόψεις αυτών για χωράφια, λεφτά και περιουσίες εξαρτιόταν και ο γάμος των παιδιών τους.

Τέλος έχουμε και «το νοσοκομειακό γάμο», (που γινόταν ανάμεσα σε άτομα προχωρημένης ηλικίας, - υπάρχουν περιπτώσεις σε διαφορά ηλικίας ακόμα και είκοσι χρόνων - οπότε φροντίζει η γυναίκα, νοσοκόμα, τον άνδρα).

Και στις τρεις αυτές περιπτώσεις, αφού κατά πρώτο λόγο, το αποφάσιζε ο άνδρας και επιθυμούσε το γάμο, το λόγο είχαν οι προξενήτρες - προξενητάδες μια και οι προγαμιαίες σχέσεις ανάμεσα στους άμεσα ενδιαφερομένους όχι μόνο ήταν κάτι το απαγορευμένο και δεν επιτρεπόταν, αλλά και όταν αυτές υπήρχαν, και υπήρχαν όπως είναι φυσικό, αλλά εν απολύτω σιωπή και ιεροκρυφίως.. Αν μαθαινόταν κάτι τέτοιο, στο χωριό γινόταν μεγάλο σούσουρο. Στις γειτονιές και στα νυχτέρια δεν είχανε άλλη από αυτή τη συζήτηση και η κάθε μια έλεγε το μακρύ της και το κοντό της. Η κοπέλα κυρίως, στιγματιζόταν και τη χαρακτήριζαν με μπόλικά όχι και τόσο ευπρεπή επίθετα

Τότε έρχεται «ο από μηχανής θεός» για να δώσει τη λύση. Οι δύο νέοι άμεσα έπρεπε να κανονίσουν τα του αρραβώνα και τα του γάμου τους.. Διαφορετικά η κατάσταση διαμορφωνόταν πολύ προβληματική ιδίως για την κοπέλα και την οικογένειά της. Και όχι μόνο προβληματική, αλλά είχε και άμεσες συνέπειες για την αποκατάστασή της, αφού «βγήκε το όνομά της», και κανένας δεν θα ήθελε να πάρει μια γυναίκα «που ακούστηκε» με άλλον. Εδώ βέβαια επηρέαζαν σε μεγάλο βαθμό και οι συμβουλές που έδιναν οι γονείς και οι συγγενείς στο νέο και η γενικότερη νοοτροπία που καθόριζε την απόφαση του για την εκλογή του συζύγου. Έτσι λοιπόν, ενώ ο άνδρας

θεωρούταν έξυπνος και «άνδρας» αν είχε πολλές «γιαβουκλούδεις» - ήταν ένα συν γι' αυτόν -, αν η γυναίκα είχε κάποια σχέση πριν από το γάμο, ήτανε ψεγάδι και δεν την προτιμούσαν για νύφη. Λένε στο χωριό για μια δασκάλα που έκανε μάθημα στα παιδιά μιας οικογένειας. Οι γονείς των παιδιών χώρισαν για άλλους δικούς τους λόγους, κάποιοι όμως συκοφάντησαν τη δασκάλα, που ήταν εξαίρετος άνθρωπος, και χαρακτήρας και έτσι δεν μπόρεσε ποτέ να παντρευτεί.

Κάποια γνωριμία ή καλύτερα κάποιο πλησίασμα ανάμεσα στους νέους γινότανε με τις διάφορες εκδηλώσεις στο χωριό με επίκεντρο βέβαια την εκκλησιαστική ζωή. Για παράδειγμα σε πανηγύρια, σε γάμους και σε άλλες παρόμοιες εκδηλώσεις έβλεπαν (από μακριά πάντα) ο ένας τον άλλον και πλεκόταν το ειδύλλιο. Ακόμα και η βόλτα – νυφοπάζαρο – που γινότανε στην είσοδο του χωριού (γίνεται ακόμα και σήμερα στο ίδιο μέρος), και στην αυλή της Εκκλησίας ή και στα ξωκκλήσια, σε γιορτές και πανηγύρια, οι νέοι αντάλλασσαν ματιές, χαμόγελα και γνεψίματα, στα κρυφά. Αν τύχαινε να είναι περίοδος του Πάσχα, ο νέος που είχε πάρει κάποιο μεγαλύτερο θάρρος έστω και από ένα χαμόγελο, έστελνε στην κοπέλα με ένα μικρό παιδί, για να μην μαθευτεί, το μαντήλι του με κόκκινα αυγά και αυτό αποτελούσε εκδήλωση της αγάπης του. Αν η κοπέλα συμφωνούσε ανταπέδιδε το δώρο.

Γινόντουσαν και οι περίφημες καντάδες τη νύχτα στα σκοτεινά κάτω απ' το παράθυρο της κοπέλας με όμορφα ερωτικά τραγούδια.

Όμορφο τριαντάφυλλο και κεμερζί βαμμένο
Πολλές αγάπες έκανα, μα μ' έχεις σκλαβωμένο.

Κρυφά 'χω την αγάπη σου και δεν το φανερώνω
Να μην γνωρίζει άνθρωπος, με τι μεράκι λιώνω.

Κυπαρισσάκι μ' αψηλό με το σταυρό στη μέση
Όποιος λέ' δε σ' αγαπώ η γλώσσα του να πέσει.

Όχου γλυκά που σ' αγαπώ σαν το νερό που τρέχει
Σαν το Γιορδάνη ποταμό που στερεμό δεν έχει.

Γι' ήλιους τσι του φιγγαράκ' συμφουνήσανι τα δυο
Τσι σου χαρίσανι μικρόμ' τσι τα' χάρις πούχιν τσι τα δυο.

Μαλαματένι μου σταυρέ βιλούδο θα σε ντύσω
Να συ φουρώ στο στήθος μου να μη σε λησμονήσω.

-Γιατί καρδιά μου αγκομαχείς, γιατί βαριοστενάζεις,
Βαρύ γουμάρι δε κρατείς, βουνά δεν ανεβαίνεις;

-Κάλλιο να 'νέβαινα βουνό να σήκωνα γουμάρι,
Παρά τα μάτια π' αγαπώ άλλους να μου τα πάρει.

Ανάμισα στα φρύδια σου, είνι μπαχτσές μι τ' άνθη,
Και μήκα και σεργιάνισα κι ο λογισμός μου εχάθη.

Να σ' αγαπώ είν' όνειρο, να σ' αρνηθώ λυπούμαι,
Να σ' απολάψου δε μπουρώ γι' αυτό παραπουνούμαι.

Στην περίπτωση αυτή που είχε αναπτυχθεί κάποιος συναισθηματικός δεσμός, οι προζενήτρες στέλνονται τυπικά για να επισημοποιήσουν τη σχέση τους, να πάρουν τη συγκατάθεση των γονιών και να ακολουθήσουν οι αρραβώνες. Αν όμως τα κριτήρια και τα κίνητρα για το γάμο ήταν διαφορετικά (κυρίως οικονομικά) και δεν υπήρχε κανένας δεσμός συναισθηματικός ανάμεσα στους δύο νέους, οι προζενήτρες έπαιζαν ρόλο πρωταρχικό.

ΠΡΟΙΚΟΣΥΜΦΩΝΟ

ΤΑ ΠΡΟΙΚΟΣΥΜΦΩΝΑ

Όταν έκλεινε τη συμφωνία στο σπίτι της νύφης ο προζενητής ή η προζενήτρα. Ο πατέρας δήλωνε ότι είχε να δώσει στην κόρη του για προίκα. Κάποιες φορές μάλιστα τα σημείωναν σε ένα πρόχειρο χαρτί κι αφού πλέον ο γαμπρός προχωρούσε στον αρραβώνα μαζεύονταν οι συμπέθεροι και τα αδέλφια για να κλείσει επίσημα πλέον η συμφωνία με τη σύνταξη του προικοσύμφωνου. Στις πιο ευκατάστατες οικογένειες για τη συγγραφή και την εγκυρότητα του προικοσύμφωνου συμμετείχε ο νοτάριος δηλαδή ο συμβολαιογράφος.

Τα προικοσύμφωνα ξεκινούσαν πάντα με την επίκληση της Αγίας Τριάδας. Σε πολλά απ' αυτά στο πάνω μέρος σχεδίαζαν το σταυρό με το Ιησούς Χριστός Νικά. Είναι πολύ ενδιαφέρουσα η μελέτη τέτοιων προικοσυμφώνων για συγκεκριμένο τόπο από την οποία ο μελετητής μπορεί να βγάλει συμπεράσματα για την κοινωνική και οικονομική κατάσταση των ανθρώπων στη συγκεκριμένη εποχή. Τα προικοσύμφωνα είναι κείμενα λαϊκά ανορθόγραφα γραμμένα και ασύνταχτα, όπου κυριαρχεί το γλωσσικό ιδίωμα του τόπου και δίνουν πάμπολλες πληροφορίες για την οικιακή οικονομία, την ενδυμασία, την κτηματική ορολογία κλπ.

Όλα τα προικοσύμφωνα τελειώνουν με την ευχή των γονέων και τις υπογραφές τους, που όμως επειδή πολλοί ήταν αγράμματοι υπέγραφαν και κάποιοι μάρτυρες. Σε περίπτωση που ο αρραβώνας διαλυόταν τότε ο νοτάριος συνέτασσε έγγραφο σύμφωνα με το οποίο ακυρωνόταν το προικοσύμφωνο. Όταν υπογραφόταν το προικοσύμφωνο ακολουθούσε σε στενό οικογενειακό κύκλο τραπέζι και γλέντι.

ΤΟ ΠΡΟΞΕΝΙΟ

Μόλις λοιπόν η κοπέλα – κυρίως η κοπέλα μια και τις κόρες τις θεωρούσανε κατά κάποιο τρόπο βάρος που έπρεπε να βγει – έφτανε σε ηλικία γάμου οι γονείς άρχιζαν να σκέπτονται για την αποκατάστασή της. Εδώ αφού τα προσωπικά αισθήματα των παιδιών ήταν κάτι το απαγορευμένο τον πρώτο λόγο είχε η απόφαση του πατέρα αλλά και μιας δυναμικής μητέρας.

Πιάνουν δουλειά λοιπόν οι προξενητάδες. Ο προξενητής ή η προξενήτρα - πρόσωπο εμπιστοσύνης της οικογένειας που στέλνει το προξενιό – υπάρχουν βέβαια και οι γνωστές επαγγελματίες προξενήτρες – αναλαμβάνουν να μεταφέρουν την επιθυμία της μιας οικογένειας στην άλλη. Μαζί με την πρόταση θα δοθούν και οι πρώτες πληροφορίες για την προίκα, της νύφης κυρίως, σε μετρητά, σπίτια και κτήματα. Θα δώσει μια προθεσμία για να σκεφτεί το πράγμα η οικογένεια του γαμπρού και θα ξαναπεράσει για να πάρει την τελική απόφαση.

Παρόμοια τα πράγματα και στην περίπτωση που ο γαμπρός στέλνει προξενιό στη νύφη.

ΜΕΛΙ ΜΕ ΚΑΡΥΔΙΑ

Η προξενήτρα - ή ο προξενητής - έπαιρνε μαζί του κάτι γλυκό συνήθως ζάχαρη και καραμέλες για να γλυκαθεί και να πιάσει το προξενιό. Αυτά βέβαια τα γλυκά, αν και λείψανε οι προξενιές και οι προξενήτρες, διατηρούνται και στις ημέρες μας από τις πρώτες στιγμές που αρχίζουν τα «κοντέματα» τις μιας οικογένειας με την άλλη, για να γλυκαθούν οι στιγμές και να πάνε όλα κατ' ευχήν και με γλύκα.

Ποτέ δεν ξεχνά βέβαια να μπει στο σπίτι με το δεξί πόδι.

Αν τώρα η απόφαση που θα πάρει η οικογένεια που της πήγε το προξενιό είναι αρνητική θα δοθούν τότε δικαιολογίες, πως δεν έχουμε ακόμα καιρό για γάμους, πως δεν είμαστε ακόμα έτοιμοι, πως δεν έχουμε φέτος μαζούλια και άλλα παρόμοια.

- «Καλό τσι άξιου του παλκάρ, αλλά έν έχουμι τσιρό για γάμ»

Αν όμως από την πλευρά της νύφης συμφωνούσαν και ήθελαν το γαμπρό, έλεγαν το «ναι» αλλά ερχόταν και η απαραίτητη ώρα της συζήτησης για την προίκα. Η προξενήτρα από μέρος του γαμπρού διαπραγματευότανε τι θα δώσει ο πατέρας της νύφης «για να κλείσει η δουλειά». Για να παντρευτεί μια γυναίκα έπρεπε να έχει προίκα και ήτανε πολύ σπάνιο να αποκατασταθεί ένα κορίτσι χωρίς ή με λιγοστή προίκα και με μόνη προϋπόθεση τον έρωτα.

Η γυναίκα κατά τις τότε αντιλήψεις δεν ήταν εργαζόμενη, δεν είχε κάτι δικό της, δεν είχε τα δικά της χρήματα, πήγαινε στα χωράφια, ακόλουθος του άνδρα της, διαφέντευε το σπίτι και τα μωρά και παρόλα αυτά δεν λογαριαζόταν πως προσέφερε αρκετά στο σπίτι. Ήτανε λοιπόν φορτίο βαρύ για τον πατέρα ο οποίος απαραίτητα έπρεπε να το βγάλει τούτο από πάνω του. Έδινε λοιπόν την προίκα στον γαμπρό, που βέβαια την απαιτούσε η προξενήτρα, πριν καν προχωρήσει το πράγμα και πριν από οτιδήποτε άλλο, για να προχωρήσουν στον αρραβώνα. Και αν ο γαμπρός ήτανε παραπάνω έξυπνος και αρπαδόρος κοίταζε τι θα κερδίσει περισσότερο απ' το μέλλοντα πεθερό του. Μάλιστα όσα περισσότερα είχε ο πατέρας της νύφης τόσο περισσότερα απαιτούσε ο γαμπρός. Να πούμε πως κατά κανόνα και κατά τις τότε αντιλήψεις και τη θέση της γυναίκας στην τότε κοινωνία, μόνο η νύφη έπρεπε να δώσει ενώ ο γαμπρός και τίποτα να μην είχε δεν έπαιζε και κανένα ρόλο. Απαραίτητο να έχει σπίτι η νύφη αλλά και κατά δεύτερο λόγο ρουχισμό, οικιακά σκεύη, λιοκτήματα και ζώα. Ζητούσανε βέβαια και το απαραίτητο «μέτρημα», χρήματα μετρητά για να κλείσει η δουλειά και να δοθούν τα χέρια.

Κείνα τα χρόνια σε αρκετές περιπτώσεις στην προικοδοσία συνεισέφεραν και οι συγγενείς, κυρίως ο νουνός, αλλά και γείτονες και άτεκνες οικογένειες για να μεγαλώσει η προίκα και να «γίνει η δουλειά».

- Θα δώσω κι εγώ, έλεγαν, δυο ιλιές (δένδρα), ένα σ'νι (χάλκινο ταψί με χαμηλά χείλια), ένα μπακιρκό, δυο ζευγάρια σιντόνια...»...

Όλα αυτά είναι καταγραμμένα στα προικοσύμφωνα.

Ακόμα και σήμερα μέσα σε λιοκτήματα βρίσκονται δυο – τρία δένδρα που ανήκουν σε κάποιον άλλον. Είναι η προίκα που δόθηκε απ' το νουνό ή άλλα συγγενικά πρόσωπα για να κλείσει όπως είπαμε η δουλειά και να μην χάσουν το γαμπρό.

ΕΔΩ ΘΑ ΚΕΡΑΣΤΟΥΜΕ

Τα προικοσύμφωνα συντάσσονταν τις παραμονές του γάμου συνήθως στο γραφείο της Εκκλησίας. Το συνέτασσε ο παπάς της ενορίας, σαν πρόσωπο εμπιστοσύνης, ή κάποιο άλλο γραμματιζόμενο πρόσωπο, με τους άμεσα ενδιαφερόμενους και τους απαραίτητους μάρτυρες, όπως γίνεται μια συμβολαιογραφική πράξη σήμερα. Μερικές φορές τύχαινε να χαλάσει ο γάμος τις παραμονές γιατί ο πατέρας δεν μπορούσε να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις του γαμπρού. Έχουμε και περιπτώσεις που εκβιαστικά ο γαμπρός, τη τελευταία στιγμή μεγάλωνε τις απαιτήσεις του ζητώντας όλο και περισσότερα από τον πεθερό του, «απανουπρούτς», γιατί διαφορετικά δεν θα γινότανε ο γάμος.

Αφού λοιπόν πρώτα συμφωνούσαν για την προίκα – ο προξενητής από μέρους του γαμπρού και οι γονείς της νύφης- έκλεινε το παζάρεμα και ερχότανε η σειρά της επισημοποίησης με τα κεράσματα στα οποία βέβαια στην πρωτοκαθεδρία ήταν οι προξενητάδες.

Ο πατέρας της νύφης χαρούμενος που θα φύγει το βάρος της κόρης από πάνω του, έριχνε τρεις πιστολιές «μες του πκαρί» -το καπνοδόχο στο τζάκι που όλα τα σπίτια τότε διέθεταν- για να διώξει τα κακά πνεύματα. Έτσι μαθαινότανε και στο χωριό ο αρραβώνας, αφού όλες αυτές τις ημέρες, όλα τα πήγαινε – έλα και οι διαπραγματεύσεις γινόντουσαν στα κρυφά. Οι πιστολιές λοιπόν ήταν το ξαφνικό επισφράγισμα «της δουλειάς» και η επίσημη ανακοίνωσή της στο χωριό. Έτσι με την επάυριο καθώς οι χωριανοί έδιναν τα συχαρίκια στον πατέρα της νύφης και απορημένοι τον ρωτούσαν: «Βρε πότι γίντσι γη δλεια τσι δε πήραμι χαμπάρ»;, Εκείνος απαντούσε με καμάρι: «Τώρα απού μέρις ήνταν για να γέν αλλά να...χτες πια τα τιλειώσαμε!»

Αφού λοιπόν έριχνε τις πιστολιές ο πατέρας της κοπέλας, πήγαινε ο γαμπρός με τους πιο στενούς του συγγενείς για να «χαιρετήσουν» τον αρραβώνα όπου τους κέρναγε η νύφη μέλι που το είχε μέσα σε μια πιατέλα στολισμένο με μύγδαλα. Εκεί στο σπίτι της νύφης θα καθόντουσαν όλοι μαζί και θα έτρωγαν κάτι πρόχειρο μια και δεν υπήρχαν προετοιμασίες αφού υποτίθεται ότι όλα έγιναν ξαφνικά.

Το μέλι το έπαιρνε ο καθένας με το δικό του κουταλάκι απ' την ίδια πιατέλα, έθιμο που διατηρείται και σήμερα, και το κουταλάκι το έβαζε στο ποτήρι του νερού απ' το οποίο έπινε.

Την επομένη η νύφη με τη μητέρα της και τους συγγενείς της θα επισκεφθεί την πεθερά για να γνωριστεί και με τα σόγια του γαμπρού. Τα δώρα της νύφης στην πεθερά είναι η «πλατσέτα», μέλι, ψωμί και ένα «κμαρ» νερό. Από το μέλι αυτό η πεθερά θα κεράσει όποιον θα πάει να την επισκεφτεί και να την συχαρεί. Με μέλι κερνάνε και στο σπίτι της νύφης τους επισκέπτες και όλοι εύχονται τα καθιερωμένα σ' αυτές τις περιπτώσεις. « Όσου γλυκό είναι του μέλ' τόσο γλυτσία να είναι τσι γι αγάπ' σας».

Την επίσκεψη αυτή της νύφης στα πεθερικά ανταπέδιδε και ο γαμπρός, πηγαίνοντας στο σπίτι της νύφης μια πανέρα με καλά ψάρια, ένα ψητό αρνί στολισμένο με χρυσή ζελατίνα, φόρεμα και άλλα δώρα για τη νύφη, «ρούσκου» στην πεθερά (είδος υφαντού πουκάμισου που έδενε μπροστά και πίσω ήτανε σουρωτό) και στον πεθερό υφαντό στην κρεβατή (αργαλειό) πουκάμισο. Έτσι ο γαμπρός άνοιγε το δρόμο για να μπορεί να επισκέπτεται οπότε ήθελε το σπίτι της αρραβωνιαστικιάς του. Κάθε φορά δε που πήγαινε φρόντιζε κα κρατά και τα ανάλογα δώρα και η γειτονιά που τώρα η αποκλειστική της δουλειά ήτανε να παρατηρεί, να ξουμπλιάζ», τα πήγαινε και τα έλα αποφαινόταν πως ο γαμπρός είναι καλός και κουβαλητής. Αυτό βέβαια είναι και το βασικό προτέρημα του γαμπρού.

Στο χωριό τα σχετικά με την προικοδοσία της νύφης μαθαινότουσαν από τους προξενητάδες, τα σόγια του γαμπρού και τους συγγενείς. Όλοι γνώριζαν πόσα κιλά λάδι έταξε ο πατέρας της νύφης στο γαμπρό, πόσα δέντρα, πόσα κτήματα. Όλα τα μάθαινα και με κάθε λεπτομέρεια. Έτσι και με όλες τούτες τις δημοσιοποιήσεις ο πατέρας της νύφης ήτανε πια και υποχρεωμένος να τηρήσει τις υποσχέσεις του αφού ένα ολόκληρο χωριό και τα περίχωρα ήσαν γνώστες των πραγμάτων.

Μια αρραβώνα δε που τα κίνητρα της ήτανε αποκλειστικά οικονομικά ήτανε και πολύ εύκολο να χαλάσει αν ο πατέρας της νύφης αθετούσε τους λόγους του και δεν έδινε όλα τα συμφωνημένα. Η δε κοινή γνώμη είναι με του γαμπρού το μέρος που με το δίκιο του «χάλασε τη δουλειά», αφού ο πεθερός δε στάθηκε στο λόγο του.

Παράλληλα δε με τις συμφωνίες για την προίκα αποφασίζοταν και η ημερομηνία της επίσημης μέρας του αρραβώνα, ο χρόνος που θα διαρκέσει, αλλά και η μέρα του γάμου και ο γαμπρός ανελάμβανε και τις δικές του ευθύνες στα θέματα αυτά. Πάντως το πιο συνηθισμένο είναι να κρατήσει αρκετά η περίοδος του αρραβώνα για να έχει τον καιρό η νύφη να ετοιμαστεί, αλλά και ο γαμπρός αν είχε ανύπαντρες αδελφές να φροντίσει και γι' αυτές, να φροντίσει για την αποκατάστασή τους και μετά να παντρευτεί κι αυτός. Στην οικογένεια υπάρχει ένα αυστηρό τυπικό, μια σειρά απαράβατη και είναι πολύ υποτιμητικό να παντρευτεί πρώτα ο αδελφός και ν' αφήσει πίσω του ανύπαντρες αδερφάδες. Ο αδελφός είναι υποχρεωμένος να φτιάξει σπίτι στις αδελφές του, αν ο πατέρας δε μπορεί να τα βγάλει πέρα μόνος του. Υπάρχουν περιπτώσεις στο χωριό που ο αδελφός ξενιτεύεται για να μπορέσει να βρει κάποια χρήματα και να εξασφαλίσει σπίτι για τις

αδελφές του. Πάντως για το χρόνο που θα κρατούσε ο αρραβώνας ήτανε προσυμφωνημένο. Όμως παρά την άποψη ότι ένας μακρύς αρραβώνας δεν είναι υπέρ μιας σχέσης τις περισσότερες φορές κρατούσε αρκετό καιρό αφού αρκετά ήσαν και τα προβλήματα.

Προίκες και προικοσύμφωνα

Το κείμενο είναι του Γιώργου Αλβανού

Στη νεοελληνική οικογένεια τα παιδιά παντρεύονταν κατά σειρά ηλικίας. Οι θυγατέρες προηγούνταν κι ακολουθούσαν τα παλικάρια, με τη σειρά τους κι αυτά. Ήταν ατιμωτικό για τον άντρα να παντρευτεί πρώτος και ν' αφήσει αδελφή μεγαλύτερη ή μικρότερη ανύπαντρη. Πολλά παλικάρια έμεναν ανύπαντρα, γιατί δεν μπόρεσαν ν' αποκαταστήσουν τις αδελφές τους. Μέχρι και τις αρχές του 20ου αιώνα (1920) η φροντίδα για τον γάμο των παιδιών ήταν μέλημα και καθήκον των γονιών και μάλιστα του πατέρα. Αυτός έπρεπε να δώσει την τελική συγκατάθεση, « να γίνει η γνώμη του », « να δώσει την ευχή του ». Το έθιμο αυτό στηριζόταν στο αίσθημα ευθύνης των γονιών να στεριώσουν κοινωνικά και οικονομικά τα παιδιά τους, που έφτιαχναν καινούργια οικογένεια, και στην υποχρέωση, που εθιμικά αναλάβαιναν, να δώσουν σ' αυτά ένα μέρος της περιουσίας τους, κινητής ή ακίνητης, με τη μορφή της προίκας. Ο θεσμός της προικοδότησης των θυγατέρων είναι πανάρχαιος και από τα ομηρικά χρόνια φτάνει μέχρι την εποχή μας. Για αιώνες αμέτρητους από τα φυσικά και επίκτητα προσόντα της νύφης (ομορφιά, ψυχική και πνευματική καλλιέργεια κτλ.) το πρώτο που εξεταζόταν ήταν η προίκα της. Η απροίκιστη ήταν κοινωνικά κατώτερη και δύσκολα βρισκόταν γαμπρός να τη ζητήσει σε γάμο.

Η γυναίκα δεν εργαζόταν. Τα βάρη του γάμου τα σήκωνε αποκλειστικά και μόνο ο άντρας. Αυτός είχε την υποχρέωση να συντηρεί τη σύζυγό του, ανάλογα με την κοινωνική της θέση, και να μεγαλώνει, με ανάλογο τρόπο και πάλι, τα παιδιά του. Η προίκα της γυναίκας αποτελούσε τη συνεισφορά της στον οικογενειακό προϋπολογισμό και μια ελάφρυνση του συζύγου από τα οικονομικά βάρη της οικογένειας.

Από τα πρώτα βυζαντινά χρόνια (5ος αι. μ.Χ.) για τη σύσταση της προίκας συντάσσονταν προικώα έγγραφα. Η συνήθεια αυτή κράτησε σε όλη τη βυζαντινή περίοδο και συνεχίστηκε στα χρόνια της Τουρκοκρατίας. Τα έγγραφα αυτά ονομάζονταν προικοσύμφωνα (αλλού προικοχάρτια, αρραβονοχάρτια κτλ.) και στα χρόνια της Τουρκοκρατίας συντάσσονταν από κληρικούς, ιερείς ή μοναχούς, που εφαρμόζαν το οικογενειακό δίκαιο στους υπόδουλους Έλληνες. Η σύνταξη τους γινόταν πάντα με παρουσία μαρτύρων, που ήταν υποχρεωμένοι να υπογράψουν το προικοσύμφωνο. Το προικοσύμφωνο συντασσόταν πριν από τον γάμο. Η προίκα παραδινόταν στον γαμπρό πριν από τη στέψη.

Περιλάμβανε είδη ρουχισμού, έπιπλα, οικιακά σκεύη, κοσμήματα, ζώα (πρόβατα, βόδια), νομίσματα κ.ά.. Περιλάμβανε βέβαια και όλα τα ακίνητα (σπίτια, αμπέλια, χωράφια, ελαιοκτήματα κτλ.), που περιγράφονταν με κάθε λεπτομέρεια (θέση, έκταση, γείτονες κτλ.). Ο σύζυγος είχε την υποχρέωση να διαχειρίζεται καλά την προίκα της συζύγου και να φροντίζει για τη διατήρηση και την ακεραιότητά της. Δεν είχε το δικαίωμα να εκποιήσει ή με άλλο τρόπο να παραχωρήσει κάποιο από τα προικώα ακίνητα. Η κυριότητα των ακινήτων ανήκε στη σύζυγο και μόνο την επικαρπία είχε ο σύζυγος. Αν πέθαινε ο σύζυγος ή αν χώριζε το ανδρόγυνο, η προίκα έμενε στη γυναίκα ως ιδιοκτησία της. Αν πέθαινε η σύζυγος, τότε ένα μέρος της προίκας κληρονομούσε ο σύζυγος και το μεγαλύτερο μέρος κληρονομούσαν τα παιδιά. Αν το ανδρόγυνο δεν είχε αποκτήσει παιδιά, τότε η προίκα γύριζε στον προικοδότη, αν ζούσε, ή στους νόμιμους κληρονόμους του.

<http://www.vasilika-lesvos.gr/pdf/proikes.pdf>

*Ο Γιώργος Αλβανός είναι συνταξιούχος εκπαιδευτικός, συγγραφέας, διετέλεσε μέλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου και Σχολικός Σύμβουλος. Έχει δημοσιεύσει πολλές λαογραφικές μελέτες.

Στη συνέχεια δημοσιεύουμε ένα Λισβοριανό προικοσύμφωνο του 1895, που το βρήκαμε στην τέως Κοινότητα Λισβορίου.

Το κείμενο στη διατύπωση και την ορθογραφία του είναι όπως και το πρωτότυπο.

Ένα προικοσύμφωνο του 1895

Ευρέθη στην κοινότητα Λισβορίου

Πράξις 1 / Προικοσύμφωνον

Σήμερον την ενάτην του μηνός Ιανουαρίου του έτους 1895 ημέραν της εβδομάδος δευτέραν προσκληθείς ο υποφαινόμενο: εφημέριος του χωριού Λισβορίου εις την οικοίαν του Δημητρείου Ιωάννου Σακάτη όπου ήτον και ο Ευστράτιος Ιωάννου Τσησούλη ήκουσα παρ' αυτόν εγώ τε και οι επίσης προς τούτα προσκλιθέντες και μετ' εμού συνεποφαινόμενοι αξιότιμοι τ' ακόλουθα. Ο κύριος Δημήτριος Ιωάννου Σακάτη έχον θηγατέρα εις ώραν γάμου ονόματι Στρατιγούλα θέλη να μνηστεύση αυτήν μετὰ του Ευστρατίου Ιωάννου Χρησούλη και προσφέρει ως προίκα της θυγατρός του τα εξής εν πρώτοις την οικίαν ην περ θα εκτελέσει πλησίον της οικίας ην περ κατοικώ θα εκτελεσθή δε οι οικία πέτρινη με κεραμύδια και με όλην την απαιτουμένην τάξιν. έπιπλα οικιακά μεσάλια, 50 κρεβατοστρόσια δύο αρματομένα, καρπέταις δύο, φορεσιαίς 10, δυσάκια 2, τροβάδες 3, σακούλαις 2. εν καζάνη, εν σινή, εν ταψή. τζεντερέδες 2. εν σεντούκη μίαν σεντούκα, δύο βητίναις, η μία μικρή, εν σαχάνη, κι εν λεγκέρη, της εξοχής κτήματα το εις κάπριν το Ντάμιον και το χωράφιον να εκτίνεται έως το δένδρον του Σπύρου Βουλέλη το προικισμένον μέρος. Το εις κατρακοίλαν το ήμιση πιθέμενον εις την αρέσκειαν του Γαμβρού, το εις Τιμινίτην ελαιώκτημα ολόκληρον πλησίον τη; Μειταξουτής Ευστρ. Αποστολέλη και Παναγιότου Αρμουτέλη δημοσίου δρόμου και Ευστατίου Πανσελίνου. το εις λιβάδια ολόκληρον πλησίον εις Μιταξουτήν Ευστρ. Αποστολέλη δημοσίου δρόμου και Αντωνίου Σταυράκη, μία προβατίνα, πέντε μιτζίτια αργυρά. Ο Ευστράτιος Ιωάννου Χρησούλη παραδέχεται την συμφωνίαν

ταύτην και υπόσχεται ότι μέχρι της εποχής του γάμου θέλη τιρείση τα καθήκοντα του καλού μνιστίρος και όταν λάβη την προίκαν θα έχη μεν αυτήν υπό την διαχίρισιν του αλλά θα φιλάτη ως ιεράν υπό την αναπαλοτρίωτον κυριότητα της μελούσης συζήγου του εξ αμοιβαίας συγκαταθέσεος οι γάμοι τελεσθήσονται μετά εξαμήνου.

Εάν το έτερον μέρος θελήση και αποφασίση να ακηρώση τον αρ-ραβώνα οφείλη να πληρώση το έτερο πρόστιμον μετζίτια αργυρά εκατόν πενήκοντα αριθ 150 οι προικοίζονται υποχρεούνται να μεταβιβάσωσι προ της εποχής του γάμου τα κτήματα εις ένομα της μελονύμφου οι δε μνιστίρες αμφοτεροι υπόσχονται ότη δια πάσαν είτε προτού γά-μου, είτε μετά του γάμου «ου μη γένοιτο» αμφισβίτισης ή διαφοράν αφορόσα την δικαιοδοσίαν της Μητροπόλεως δικαζούσης κατά τα εκκλησιαστικά νόμιμα και τα επιτόπια έθιμα επί πάση εγένετο το πα-ρόν εις δειπλουν και αναγνοσθεις επι τον συμβαλομενον υπεγράφη παρ αυτού παρά των μαρτίρων και παρ' εμού και εδώθη ανά εν επ: τον Συμβαλομένων.

Τη 9 Ιουναρίου 1895

Εγώ ο Δημήτριος Ι. Σακάτη μετά της σχζίγου μου Λνεστασία επιβεβιούμεν τα άνοθεν και ος αγράματοι υπογραφόμεθα δια +. Ιωάννου Λναγνώστου ημής δε σταυροπιούμεν ++. Ευστράτιος Ι. Χρησούλη παραδέχομαι την συμφονίαν ταύτην και δια Χ.

Εγώ η Στρατηγού/Λ Δ. Ιοκίννου Σακάτη παραδέχομε τα άνοθεν και ος αγράματος κατά Ηπογράφομε δια χερός Χαράλαμπος Ευ. Βολέλη εγώ Σταυρό στο ++.

Οι Λημιγεροντίαις Εφημέριος

Στυλιανός Στάμου Παπα Ιωάννης

Ο αρραβώνας είναι αναπόσπαστο μέρος της όλης διαδικασίας του γάμου.

Η λέξη προέρχεται από το εβραϊκό *ērābōn*, που σημαίνει “ενέχυρο, εγγύηση” και εισήλθε στην Ελληνική κοινωνία -Ελληνική γλώσσα από τις εμπορικές σχέσεις με τους Φοίνικες. Παλιότερα ο αρραβώνας είχε σκοπό την πνευματική αλληλογνωριμία του ζευγαριού.

Οι επίσημοι αρραβώνες γίνονται 15 με 20 μέρες μετά την πρώτη προσέγγιση και συμφωνία των δυο οικογενειών και αφού βέβαια συμφωνήσουν σε όλα τα σχετικά με τις προίκες και επισημοποιηθούν τα συμφωνηθέντα με την υπογραφή του ανάλογου προικοσυμφώνου. Ορίζεται η επίσημη μέρα για την επίσημη τελετή του αρραβώνα, συνήθως γίνεται Κυριακή και ξεκινούν οι τελετουργικές διαδικασίες σύμφωνα με απαράβατο συνήθως τυπικό.

Στο καλοστολισμένο τώρα και καλοστρωμένο σπίτι της νύφης, διαφορετικά θα εισπράξει αρνητικά σχόλια, καταφτάνουν συγγενείς, γείτονες και φίλοι για να μπουν οι βέρες (βιργέτις) και να γιορτάσουν όλοι μαζί το γεγονός.

Το τραπέζι είναι στρωμένο με ένα λευκό, κολλαρισμένο – χασιδένιου- , τραπεζομάντηλο και πάνω σ’ αυτό, υπάρχουν μέσα σε καλαίσθητο δίσκο κουφέτα, οι βέρες και παραδίπλα ένα εικόνισμα, εικόνισμα της Παναγίας ή του προστάτη Αγίου. Έρχεται και ο παπάς, διαβάζει μια ευχή, ψάλλονται τα απολυτίκια των αγίων

των οποίων τα ονόματα φέρουν οι δυο νέοι και στη συνέχεια ένα μικρό κοριτσάκι του οποίου ζουν και οι δυο γονείς, σταυρώνει στο εικόνισμα τις βέρες και βάζει τις βέρες στο ζευγάρι αφού δώσει ένα γερό μπάτσο στο γαμπρό. Το χαστούκι είναι προειδοποιητικό για το γαμπρό, για τις δυσκολίες του γάμου και για τα ζόρια του έγγαμου βίου, ώστε πονώντας αυτός τώρα να φροντίσει να μην πονέσει αργότερα τη νύφη.

Οι βέρες αποτελούν μία πολύ παλιά παράδοση και είναι ένδειξη αφοσίωσης του ενός προς τον άλλο ενώ το κυκλικό σχήμα

τους συμβολίζει την αέναη αιώνια αγάπη. Στο εσωτερικό των βερών γράφεται το όνομα του καθενός στη βέρα του άλλου και η ημερομηνία τέλεσης του αρραβώνα. Τούτες παραμένουν στο αριστερό χέρι μέχρι την ημέρα του γάμου. Κατά την διάρκεια της τελετής του γάμου ο παπάς θα βάλει τη βέρες στο δεξί χέρι του γαμπρού και της νύφης όπου συνήθως παραμένουν.

ΤΟ ΣΤΟΛΙΣΜΕΝΟ ΤΣΟΥΡΕΚΙ ΤΩΝ ΑΡΡΑΒΩΝΩΝ

Ακολουθεί το φαγοπότι. Στο τραπέζι τα απαραίτητα γιαπράκια, τα «πταρέλια»,

(κεφτεδάκια), ψητά κρέατα, κυρίως αρνιά και το απαραίτητο πατροπαράδοτο «κισκέτς».

Το κισκέτς είναι σιτάρι φουσκωμένο στο νερό, στεγνωμένο στον ήλιο, ξεφλουδισμένο στις ειδικές για τούτη τη δουλειά μυλόπετρες. Κατόπιν βράζεται σε μεγάλο μπακιρένιο και γανωμένο καζάνι σε φωτιά με ξύλα και μόλις πάρει τη βράση του και το ξαφρίσουν αρχίζουν να προσθέτουν σ' αυτό ζουμί από τα κρέατα που βράζουν παραδίπλα σε άλλο καζάνι. Μέσα στο σιτάρι που βράζει πλέον με το ζουμί των κρεάτων δεν μπαίνει ούτε σταγόνα νερό γιατί θα ξινίσει. Αφού βράσει καλά το σιτάρι προσθέτονται και τα ξεκοκκαλιασμένα κρέατα και ανεμίζεται καλά όλο το μίγμα με ειδικά ξύλα μέχρι να γίνει «αλοιφή». Αυτό το παραδοσιακό φαγητό είναι ευρέως διαδεδομένο και σήμερα σε γάμους, σε πανηγύρια, βαπτίσεις και σε όλες τις επίσημες τελετές.

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΑ ΑΜΥΓΔΑΛΩΤΑ ΛΕΣΒΟΥ

Η νύφη έφτιαχνε και δώριζε για τον επίσημο αρραβώνα της ένα σινι (μπακιρένιο και γανωμένο ταψί) μπακλαβού, με πολλά φύλλα, στην πεθερά, διάφορα άλλα δώρα για την πεθερά και τον πεθερό και μια μαξιλάρα στον γαμπρό. Στη μαξιλάρα αυτή θα κοιμάται από δω και πέρα ο γαμπρός για να τη βλέπει στον ύπνο του και να τη σκέφτεται συνεχώς.

Η ΜΠΑΚΛΑΒΟΥ ΤΗΣ ΝΥΦΗΣ ΣΤΟΛΙΣΜΕΝΗ

Με τη μπακλαβού η πεθερά θα κεράσει συγγενείς και φίλους, γειτόνους και θα καυχηθεί πόσο προκομμένη είναι η νύφη της και τα συμπεθεριά της.

Τη μπακλαβού σήμερα συνοδεύει το τσουρέκι, γλυκά του κουταλιού, ποτά και λουλούδια.

Η πεθερά με τη σειρά της κρέμαζε στο λαιμό της νύφης τα «κρεμασίδια». Χρυσά τούρκικα φλουριά, λίρες, πεντόλιρα και διάφορα άλλα χρυσαφικά. Χρυσάφικα έβαζαν στη νύφη επίσης ο γαμπρός ο πεθερός, οι κουνιάδοι και οι κουνιάδες και άλλου στενοί συγγενείς. Κάποια χρυσαφικά δίνονταν στο γαμπρό και απ' τη μεριά της νύφης. Στην περίπτωση που δε γινόταν ο γάμος τα χρυσαφικά επιστρέφονταν και απ' τις δυο μεριές.

Αφού τελειώνανε και με την ανταλλαγή των δώρων άρχιζε το φαγοπότι και ο χορός με τη μουσική που ερχότανε στο σπίτι. Σε περίπτωση οικονομικής δυσχέρειας τη μουσική κάλυψη του γλεντιού ανέλαμβαναν κοπέλες με το τραγούδι τους παίζοντας «το ταψί». Τραγουδούσαν δηλαδή χτυπώντας ρυθμικά με το χέρι τους ή με κάποιο σκεύος ένα ταψί. Το χορό ανοίγουν πρώτοι ο γαμπρός με τη νύφη και κατόπιν οι συμπεθέροι που κάνουν και «του κόλμα», κολλώντας σαν πληρωμή, στα μέτωπα των μουσικάντιδων χαρτονομίσματα, για να παίζουν κι αυτοί με όρεξη και με κέφι. Τα τραγούδια είναι γνωστά παραδοσιακά γαμήλια, κληρονομημένα από την ντόπια παράδοση αλλά και αυτοσχέδιες εκείνης της στιγμής ρύμες που τις τραγουδά ένας και ακολουθούν όλοι οι άλλοι.

Κατά την περίοδο του αρραβώνα, μπαίνοντας η Μεγάλη Σαρακοστή, η νύφη έπρεπε να πάει στην πεθερά της τα «τριμεριάτικα» για τις τρεις πρώτες μέρες της Σαρακοστής και της Καθαρής εβδομάδας. Τα «τριμεριάτικα» είναι ψωμί, «αφρόπτα» όπως την έλεγαν, μπαλιζές (νισεστές – άμυλο αραβοσίτου- βρασμένος με νερό και ζάχαρι), «κουσάφ», (είδος κομπόστας με βρασμένες κυρίως σταφίδες κομμάτια κυδώνι και κανέλα), «ριτσέλ» (γλυκό κολοκύθι με βράσμα), «βράσμα-πιτμέζ» (παχύρευστο ζουμί από βρασμένα σύκα).

Ο ΓΑΜΟΣ

Φτάσαμε πλέον στις μέρες του Γάμου.

Τα κοντέματα, οι συμφωνίες, οι αρραβώνες με όλα τους τα τελετουργικά φτάνουν στο τελικό τους στάδιο. Έφτασε πλέον η ώρα των γάμων.

Ο Γάμος κατά κανόνα σχεδόν απαραβίαστο γίνεται Κυριακή και σύμφωνα με τα προσυμφωνημένα. Προϋπόθεση, να μην ξημερώνει μέρα μνήμης

μεγάλου αγίου, ούτε βέβαια και να ξημερώνει μέρα νηστείας, το οποίο βέβαια σιγά-σιγά εγκαταλείφθηκε. Γνωρίζουμε περίπτωση κατά την οποία έτυχε γάμος τη μέρα της μνήμης της Αποτομής της κεφαλής του Τ. Προδρόμου 29^η Αυγούστου και πανήγυρη της ενορίας, κατά την οποία περίμεναν να αλλάξει η μέρα και να ξημερώσει η 30^η Αυγούστου για να γίνει ο γάμος. Φυσικά έπρεπε να έχουν ολοκληρωθεί όλες οι προεργασίες, μεταξύ δε των συμπεθερικών να μην υπάρχει καμιά εκκρεμότητα από τα προσυμφωνηθέντα ή διαφωνία για τα προικιά. Επίσης έχουν υπογραφεί τα προικοσύμφωνα, η νύφη έχει ολοκληρώσει τα προικιά της, το δε καινούριο, νεόκτιστο ή ανακαινισμένο σπίτι είναι έτοιμο για να υποδεχτεί το καινούριο ζευγάρι.

Ο γάμος και η προετοιμασία του ακολουθεί ένα αυστηρό και απαραβίαστο τυπικό του οποίου η τήρηση αποτελούν κανόνα τιμής και αξιοπρέπειας της οικογένειας.

Πριν φτάσουμε λοιπόν στο μυστήριο προηγείται η εβδομάδα της προετοιμασίας και του προκαταρκτικού εθιμοτυπικού τελετουργικού.

Την Τετάρτη – Πέμπτη ζυμώνονται τα «κλίτσα». Μικρά στρογγυλά ψωμάκια με μπόλικο σουσάμι που μοιράζονται στο χωριό, κατά κάποιο τρόπο σαν πρόσκληση, για να ενημερώσουμε και να καλέσουμε στο γάμο όποιον θέλουμε. Δε λείπουν βέβαια και τα προσκλητήρια, τα οποία δειλά – δειλά εμφανίζονται.

Σήμερα τα «κλίτσα» δεν έχουν καταργηθεί – κανένας γάμος δεν γίνεται χωρίς να μοιραστούν - αλλά συνυπάρχουν μαζί με τις μπομπονιέρες και τα έντυπα προσκλητήρια. Στον προσκαλεσμένο δημιουργείται και η υποχρέωση της προσφοράς δώρου, (νεότερη βέβαια συνήθεια), στο ζευγάρι και το οποίο θα σταλεί στο σπίτι τις παραμονές του γάμου, με ένα καρτελάκι κολλημένο πάνω του, με το όνομα του αποστολέα. Τα δώρα κυρίως ήτανε σκεύη οικιακά για να τα χρησιμοποιήσει το ζευγάρι στο καινούριο του σπίτι.

Την ίδια μέρα που ζυμώνονται και ψήνονται - είτε σε ιδιωτικούς είτε στους κοινόχρηστους φούρνους του χωριού τα «κλίτσια» ένα από αυτά – το πιο μεγάλο - προορίζεται για να κοπεί μέσα ή απ' έξω από το παλαιότερο πέτρινο κτίριο του χωριού. Τούτο είναι ένας παλιός πύργος, που σε αντιδιαστολή με έναν άλλον που δεν υπάρχει σήμερα και βρισκότανε υψομετρικά σε χαμηλότερη θέση απ' αυτόν στην περιοχή «Κατάπυργος – Κάτω πύργος» - ονομάζεται «Πάνω πύργος» και σωζόμενο σήμερα ανήκει στην οικογένεια Παλαιολόγου Καρδάτου. Τους πύργους αυτούς χρησιμοποιούσαν σαν παρατηρητήρια για σκοπιά και ενημέρωση - φύλαξη των κατοίκων του χωριού στα χρόνια των πειρατών. Το τελετουργικό αυτό γίνεται για να μεταδώσει τη δύναμή του ο πύργος στο ζευγάρι ώστε κι αυτό να είναι γερό και να παλιώσει όσο και 'κείνος. Το έθιμο τούτο διατηρείται και στις μέρες μας. Τα κομμάτια από το «κλίτς» που κόβεται μοιράζονται στα παλικάρια και τις κοπέλες για να παντρευτούν γρήγορα κι αυτοί.

Τις αμέσως επόμενες ημέρες Πέμπτη – Παρασκευή τα παλικάρια θα μεταφέρουν στα χέρια ή πάνω σε στολισμένα άλογα τα προικιά του γαμπρού τα οποία και τακτοποιούνται - τοποθετούνται

επιδεικτικά - στο σπίτι της νύφης σε μεσάντρες – ντουλάπες και σε άλλα επιδεικτικά μέρη του σπιτιού.

Στο γαμπρό έδινε η μητέρα του τα πιο βασικά πράγματα, στρώμα, καρπέτες, (κουρελούδες), χράμια, μάλλινα σεντόνια υφαντά στον αργαλειό, τα απαραίτητα για το σπίτι. Στο σπίτι της νύφης, όλα αυτά τα προικιά του γαμπρού τοποθετούνται σε ειδικό μέρος, και επιδεικνύονται στους καλεσμένους. Την Παρασκευή επίσης ο

γαμπρός μαζί με το κουβάλημα της προίκας, στο σπίτι της νύφης, θα φροντίσει και για το κουβάλημα ξύλων σ' ένα «μπαγίρ», ξέφωτο, για την τελετή του «κνα» το Σαββατόβραδο.

Το Σαββάτο από πολύ νωρίς συνεχίζονται οι προετοιμασίες, η τακτοποίηση του σπιτιού και των προικιών της νύφης απ' τις κοπέλες και φιλενάδες της νύφης. Αυτά θα επιδειχθούν με περίσσιο καμάρι σε κάθε ένα επισκέπτη - και θα παρελάσει από κει όλο το χωριό και όχι μόνο - , ο οποίος θα περάσει απ' το σπίτι μέχρι και την ώρα του γάμου, την Κυριακή το απόγευμα, για να δώσει τα συχαρίκια του και της ευχές του. Όλοι θα περάσουν, θα δουν, θα σχολιάσουν, θα κρίνουν, θα επικρίνουν, θα κατακρίνουν. Της νύφης, ανάλογα με το πώς θα δουν το σπίτι και τα προικιά της, θα της κρεμαστεί η ταμπέλα της προκομμένης ή της τεμπέλας. Και είχανε πολλά πράγματα για να δουν και να θαυμάσουν. Σε περίοπτη θέση βρίσκονταν τα «παραμάτσα», είδος υφαντού το οποίο ύφαιναν ένα παρά ένα μάτι και έτσι σχημάτιζαν στα υφαντά τους σταυρούς καρύδες και ότι άλλο έφτιαχνε η φαντασία τους.

Στόλιζαν λοιπόν οι κοπέλες τα προικιά του γαμπρού και της νύφης του καθενός σε χωριστή μεριά και με τέτοιο τρόπο, ώστε να φαίνονται όλα και να μπορούν να ελεγχθούν από όλους. Μάλιστα το θεωρούσαν και καλότυχο οι επισκέπτες να κλέψουν κάτι, έστω και μια πετσέτα, απ' τα προικιά της νύφης. Αυτό το γαμήλιο «κλέψιμο» το συνήθιζαν κυρίως οι ανύπαντρες κοπέλες για να «κολλήσουν» κι αυτές απ' την τύχη της νύφης και να παντρευτούν γρήγορα.

Το γαμήλιο μπάνιο της νύφης.

Εδώ και το «γαμήλιο μπάνιο της νύφης της παραμονές του γάμου της. Βλέπεις κάθε στιγμή της ζωής των κατοίκων του χωριού απ' τις πιο απλές μέχρι και τις πιο καίριες και σημαντικές είναι ζυμωμένη με τον τόπο τους. Κάθε πέτρα, κάθε σπιθαμή χώμα έχει κάτι να μαρτυρήσει, έχει μια ιστορία να πει.

Έτσι και ο κάθε γάμος είναι άμεσα συνδεδεμένος με τον τόπο τούτο των θερμοπηγών.

Απομεσήμερο λοιπόν Σαββάτου, τότε μόνο τη Κυριακή ξέραμε σαν ημέρα γάμου, κοπέλες και φίλες της νύφης, αφού μαζεύονταν στο νυφοστολισμένο σπίτι της, την παραλάμβαναν για να την οδηγήσουν συνοδεία «στα μπάνια», για το νυφιάτικο λουτρό. Στο δρόμο χαρές και νυφιάτικα τραγούδια. Σημειώνουμε και πάλι πως τα χρόνια εκείνα από τα σπίτια έλειπε όχι μόνο το μπάνιο μα και το νερό. Τις ανάγκες για νερό εξυπηρετούσαν κάποιες κοινόχρηστες βρύσες του χωριού.

Η νύφη καθισμένη σε στολισμένο με λουλούδια άλογο έφτανε «στα μπάνια» κι εκεί «στη χαβούζα» αφού έπαιρνε θέση στο καθορισμένο για το σκοπό αυτό μέρος, ένα είδος χτιστού καθίσματος που μοιάζει με θρόνο[1], λουζόταν με τη βοήθεια των κοριτσιών που ήταν μαζί της. Φυσικά τα τραγούδια και τα σχετικά γαμήλια πειράγματα έδιναν και έπαιρναν.

Το λουτρό θα πλήρωνε ο γαμπρός, ο οποίος τώρα περιμένει, με μουσικάντες, τη νύφη και τη συνοδεία της στην είσοδο του χωριού, από τη μεριά των θερμοπηγών, για να την παραλάβει μετά το μπάνιο της. Στο σημείο συνάντησης θα τη ράνει με ροδοπέταλα, θα κεράσει όλο το ασκέρι με γλυκό πιοτό, «σερμπέτι», θα σκορπίσει από τη χαρά του κέρματα, τα οποία θα μαζέψουν τα παιδιά και θα συνεχιστούν τα γαμήλια δρώμενα της παραμονής του γάμου με τον «κνα», τα τραγούδια, τα κεράσματα και όλα τα παρεπόμενα.

Η τελετή του «κνα»

Απ' το σημείο λοιπόν της συνάντησης όλης τούτης της γαμήλιας συνοδείας όλοι μαζί, γαμπρός νύφη, κοπέλες και παλικάρια κινούσαν για την αλάνα –ξέφωτο

—όπου ο γαμπρός είχε από προηγούμενως —απόγευμα Παρασκευής - κουβαλήσει και συγκεντρώσει ξύλα όπου και θα τελεσθεί η τελετή του «κνα». Σε τούτη τη χαρούμενη ολονύκτια τελετή τη γεμάτη με τραγούδια, χορό, πειράγματα, υπονοούμενα, «αδιάτρουπα» και τα παρεπόμενα, όλες οι κοπέλες που έπαιρναν μέρος, με πρώτη —πρώτη τη νύφη, έβαφαν τα νύχια τους με ένα βαθύ κόκκινο χρώμα, που έφτιαχναν ίδιες από ένα ειδικό φυτό που λεγότανε «κνας» από όπου πήρε και το όνομά της όλη η τελετή. Γέροι στο χωριό μας λένε πως θυμούνται τας παιδικά τους χρόνια όταν κάτι τέτοιες μέρες κοίταζαν κρυφά —κρυφά να βάψουν λίγο τα δάχτυλά τους με αυτό το κόκκινο χρώμα.

Από τούτη την τελετή και τη χρήση του «κνα» έχει προέλθει και η λέξη «κναδιασμέν» που είναι ένα ψεγάδι για την συντηρητική κοινωνία του χωριού και δηλώνει τις γυναίκες που χρησιμοποιούν φτιασίδια για τον καλλωπισμό τους και κατ' επέκταση είναι ξεδιάντροπες.

Πέρα, όμως από το χορό και το τραγούδι στην τελετή αυτή το κόκκινο χρώμα του «κνα»έχει και τη συμβολική του. Ανέκαθεν το κόκκινο είναι χρώμα ζωηρό, χαρούμενο, σύμβολο γονιμότητας μα και αποτρεπτικό του κακού. Έτσι τέτοιες ώρες, ώρες γάμου, είναι απαραίτητη η χρήση του για να επιδράσουν θετικά οι ιδιότητες αυτές.

Ο «κνας» χρηστικό υλικό του τούρκικου γάμου, επέδρασε και μετεδόθη και στους Χριστιανούς. Στο Λισβόρι το οποίο ως γνωστόν ήτο «χωρίον υπό Χριστιανών και Τούρκων κατοικούμενον» φυσικά και δεν περιορίστηκε μόνο στους τούρκους κατοίκους του χωριού αλλά η επίδρασή του ήταν έντονη και για τους Χριστιανούς.

Τουρκοπούλες λοιπόν την παραμονή του γάμου των άλειφαν τα χέρια τους με λιωμένο «κνα» τα χέρια τους. Εκεί μέσα στις παλάμες τους οι συγγενείς τους έβαζαν τα δώρα τους χρυσαφικά και νομίσματα. Κατόπιν

έδεναν τα χέρια της νύφης με τέχνη με σκοινί και από πάνω τα τύλιγαν με λουρίδες από ύφασμα. Την επόμενη ημέρα, ημέρα του γάμου, έλυναν τα περιτυλίγματα από τα χέρια της νύφης, τα οποία φάνταζαν σαν δυο κόκκινα λουλούδια από τα σχέδια που άφηναν πάνω στο δέρμα τους τα σκοινιά και τα υφάσματα.

Λέγεται πως η φυτική αυτή ουσία ήτανε γνωστή και σε άλλα μέρη όπως μάλιστα στις γυναίκες της Ανατολής οι οποίες αφού την πολτοποιούσαν την χρησιμοποιούσαν σαν καλλωπιστικό «φτιασίδι» για το βάψιμο προσώπου, μαλλιών και νυχιών.

Εκεί λοιπόν στο ξέφωτο, τον τόπο της τελετής του «κνα» άναβαν φωτιά με τα ξύλα που ο γαμπρός είχε συγκεντρώσει και όλοι μαζί γύρω από τη φωτιά, χόρευαν και τραγουδούσαν.

Εδώ οι ώρες τούτες είναι και ώρες ευκαιρίες για τους νέους να διαλέξουν το ταίρι τους, να δουν τον αγαπητικό ή την αγαπητική τους και να χορέψουν μαζί αφού ελάχιστες ήταν οι ευκαιρίες της τότε κοινωνίας για τέτοιες στιγμές. Και εικά για τις κοπέλες που έπρεπε να είναι «άβγαλτες», «αμύρστα λουλούδια».

Τα τραγούδια που λέγονταν στην τελετή του «κνα» δεν είναι ακριβώς γαμήλια τραγούδια αλλά περισσότερο ερωτικά και πολλές φορές σκωπτικά και αυτοσχέδια με πολλά πειράγματα και ερωτικά υπονοούμενα —«τσατμάδης».

Όταν σε πρωτοείδανε τα μάτια τα δικά μου,

Ήταν το στήθος μου ανοιχτό και μπήκες στην καρδιά μου.

Ν' αναστενάξω ήθελα, φοβούμαι μην ανάψει,
Την φλόγα της καρδούλας μου και το κορμί μου κάψει.

Κοιμάμαι κι ονειρεύομαι, πως σε φιλώ στο στόμα,
Ξυπνώ και νιώθω μυρουδιά στο στόμα μου ακόμα.

Ο έρωτας δεν είν' ανθός μαζί του για να παίζεις,
Μον' είναι βάτος και κλαδί κι αλοίμονο αν πλέξεις.

Τα δίστιχα αυτά τα τραγουδούσαν με ένα ιδιαίτερο ρυθμό, ο οποίος συνοδευόταν με τη ρυθμική ανάκρουση αυτοσχέδιων μουσικών οργάνων - ταψιά, τενεκέδες - και έτσι δημιουργούταν μια ιδιαίτερη ατμόσφαιρα.

Η τελετουργία αυτή του «κνα» με την έντονη παρέμβαση της Εκκλησίας σιγά- σιγά ατόνησε και καταργήθηκε. Με εγκυκλίους τους οι Μητροπόλεις του νησιού, με συστάσεις και απαγορεύσεις προσπάθησαν να καταδείξουν στους χριστιανούς κατοίκους της επαρχίας των ότι αυτού του είδους οι τελετουργίες είναι ξένες προς την ορθόδοξη χριστιανική παράδοση αλλά και ο θόρυβος και οι ακρότητες που δημιουργούνται σε τέτοιες περιπτώσεις, ήθη που δεν σχετίζονται με την χριστιανική ιδιότητα. Μάλιστα για να μπορέσουν να αποτρέψουν τέτοιες τελετουργίες έφτασαν στο σημείο να απαγορεύσουν την τέλεση του μυστηρίου του γάμου σε περιπτώσεις που είχε προηγηθεί αυτή η τελετή.

[1] Οι Φωτογραφίες των εσωτερικών χώρων των θερμοπηγών Λισβορίου είναι της Τζέλλης Χατζηδημητρίου από το λεύκωμα «ΤΟ ΑΓΙΟ ΝΕΡΟ».

Του κλιτς.

Μόλις τελειώσει η τελετουργία του «κνα» όλοι μαζί θα κατευθυνθούν στο σπίτι της νύφης. Εκεί η μητέρα της θα περιμένει με το δίσκο στο χέρι για να τους τρατάρει όλους με γλυκό. Κατόπιν θα κατευθυνθούν στο σαλόνι, όπου η νύφη θα καθίσει στο μέσον ενός κύκλου θα σκεπαστεί στο κεφάλι της με ένα κόκκινο μαντήλι κι εκεί πάνω θα τοποθετηθεί το «κλιτς». Οι κοπέλες όλες χορεύουν γύρω από αυτή και τραγουδούν γαμήλια τραγούδια. Στο τέλος η νύφη με το χέρι της κόβει ένα κομμάτι από το «κλιτς» και το βουτάει μέσα σε μια κούπα με μέλι και στολισμένο με ασπρισμένα αμύγδαλα. Από αυτό θα φάνε πρώτα οι ανύπαντρες φίλες της νύφης για να γευτούν τη γλύκα του γάμου και να παντρευτούν κι αυτές γρήγορα και στη συνέχεια όλοι οι παρευρισκόμενοι. Τα κορίτσια, κρατώντας τους δίσκους με τα ωραία αμυγδαλωτά και με τα ποτηράκια με λικέρ, κερνούν τον κόσμο.

Το νυφικό στρώμα

Κατόπιν όλες μαζί τώρα σε μια χαρούμενη ατμόσφαιρα θα κατευθυνθούν στο υπνοδωμάτιο για να στρώσουν τραγουδώντας και πάλι το νυφικό στρώμα – και αργότερα το κρεβάτι – όπου θα πλαγιάσει την επαύριον το νέο ζευγάρι. Μόλις τελειώσει «το στρώμα» θα ρίξουν και θα κυλίσουν επάνω ένα μικρό αγόρι, του οποίου ζούνε και οι δυο γονείς, ώστε το πρώτο παιδί που θα αποκτήσει το ζευγάρι να είναι αρσενικό. Αυτό το τυπικό απαιτείται για να αποκτηθεί ο διάδοχος που θα συνεχίσει την παράδοση και το όνομα της οικογένειας, αφού οι κόρες είναι βάρος για κάθε σπίτι και προσθέτουν ένα σωρό υποχρεώσεις και σκοτούρες και στο κάτω - κάτω αλλουνού όνομα θα πάρουν. Αμέσως μετά οι συγγενείς και οι καλεσμένοι στο «στρώμα» θα ασημώσουν το στρώμα με χρήματα, κυρίως κέρματα, για σιδερώσει και να στεριώσει ο γάμος. Σήμερα βέβαια τα κέρματα έχουν παραχωρήσει τη θέση τους στα «χάρτινα ευρώ», από όπου το ζευγάρι αποκτά ένα σεβαστό ποσό για τα έξοδα του γάμου του.

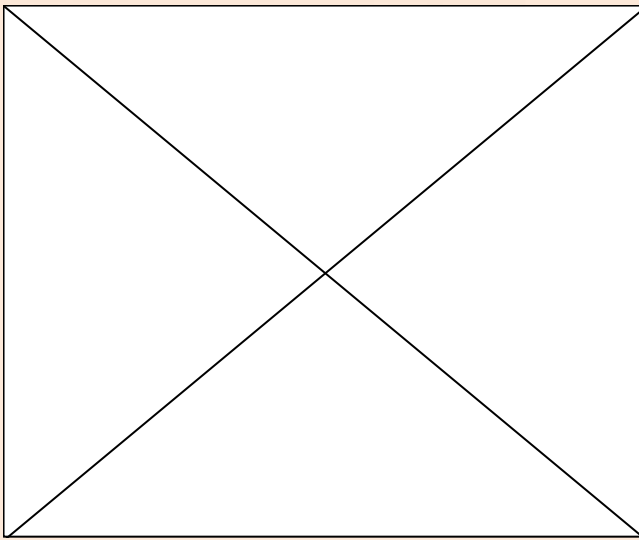
Όλο αυτό το τυπικό της παραμονής του γάμου, με τα «νυφοστόλια», τα τραγούδια, τους χορούς της νύφης από τους νέους, τα πήγαινε και τα έλα και όλη γενικά αυτή τη γεμάτη χαρά ατμόσφαιρα δεν μπόρεσε με κανένα τρόπο να την καταφάγει ο χρόνος. Στα χωριά μας όπου η παράδοση φυλάσσεται και διατηρείται και στην εποχή μας με περίσσια ευλάβεια, μα και στις πόλεις μας, συνεχίζεται σχεδόν απaráλλακτο όλο τούτο το τυπικό.

Εδώ θα σταματήσουν αυτές οι εκδηλώσεις του Σαββατόβραδου, για να κορυφωθούν τη Κυριακή με τις προετοιμασίες των φαγητών για το γαμήλιο γλέντι, το στόλισμα της νύφης και το στόλισμα του γαμπρού τον οποίο και θα χορέψουν στο ταγί.

Κυριακή πρωί και οι επισκέψεις στο σπίτι της νύφης συνεχίζονται. Στην αυλή του σπιτιού, στη φωτιά με τα ξύλα, βράζουν τα καζάνια με το «κισκέτς» και γεροδεμένοι άντρες, μαστόροι στο κισκέτς», το γυρίζουν μη τυχόν και πιάσει και βάζουν την καλύτερη τέχνη τους, για να «γλύφουν οι καλεσμένοι τα δάχτυλα τους» και να παινέψουν «του κισκέτς» και τους μαστόρους του.

Το στόλισμα της νύφης.

Θα ακολουθήσει το στόλισμα της νύφης.

Οι φίλες της, όλες λεύτερα κορίτσια θα την καθίσουν κάτω για να την χτενίσουν, να τη ντύσουν με το επίσημο άσπρο νυφιάτικο φόρεμα, να της φορέσουν και τα χρυσαφικά της.

Και εδώ τα τραγούδια δίνουν και παίρνουν.

Έλα Χριστέ κι Παναγιά κι Δέσποινα Μαρία
Κι Μιχαήλ Αρχάγγιλι να βάλεις ηγλουγία.

Στον ουρανό πετούσαν δυο άσπρα περιστέρια,
Απ' του Θεό ήταν γραφτό για να γίνουνι τέρια.

Η νύφη μας είν' όμορφη σαν του ρουδί μαντήλι,
Σαν τ' αηδουνάκι που λαλεί του Μάη κι τουν Απρίλη.

Νύφη μ' σαν πας στην Εκκλησιά, πρώτα να προυσκυνήσεις,

Να σ' ηλουργήσει η Παναγιά πουλλά χρόνια να ζήσεις.

Ανθίσανι οι λιμουγιές κι κάνανι λιμόνια,
Παντρεύουμι την κόρη μας κι κηλαηδούν τα' αηδόνια.

Ωρα καλή να δως ου Θιος συ τούτη τη δουλειά
Κι Παναγιά κι ου Χριστός να δώσει ευλογιά.

Ωρα καλή θα πω κι 'γω κι θα του διωτιρώσου,
Στ' αντρόγυνου που θα γινεί χίλις ευχές να δώσου.

Τη νύφη μας την είχαμι στην κόλα διπλουμένη,
Τώρα τη ξιδιπλώσαμε άξια κι τιμημένη.

Της νύφης μας του πρόσουπου, σαν κάμπους λουλουδίζει,
Σαν λίμνη πάει κι έρχιτι κι γλυκουκυματίζει.

Νύφη χρυσή κι αργυρή κι μάλαμά μου φίνου,
Εσύ 'σαι τα' αργυρό κλειδί, π' ανοίγουνι τουν ήλιου.

Νύφη μου ποιος σ' αστόλισι, έφτου στου νυφουστόλι;
Η Παναγιά κι ου Χριστός κι οι δώδικα Απουστόλοι;

Νύφημ' του νυφουστόλι σου βαγιόφυλλου πλιγμένου,
Κι πάνου στου βαγιόφυλλου αηδόνι πλουμισμένου.

Νύφη μ' της πόλη τα τσιαρσιά απού τα ψες κλειδώσαν,
Κι σένα πια τα βάσανα απόψι τελειώσαν.

Τέσσιρις τοίχοι του σπιτιού πως είναι στουλισμένοι,
Η νύφη μα στους στόλισι άξια κι τιμημένη.

Όσ' άστρα έχ' ου ουρανός κι ου Γινάρης χιόνα,
Τόσα κι γω σας εύχουμι ητυχησμένα χρόνια.

Όμουρφα που ταιριάζεται τα δυο σας 'ένα μπόι,
Σαν τα κυπαρισσόμηλα που 'ναι στο περιβόλι.

Σκύψε νύφη μ' και φίλησε της μάνας σου το χέρι,
Σήμυρα θα χουρίσιτι θα κάνεις άλου ταίρι.

Με ανάλογο τρόπο, από τους ανύπαντρους φίλους του, γίνεται και το στόλισμα του γαμπρού στο δικό του σπίτι.

Στην αρχή με τη συνοδεία μουσικής γίνεται το ξύρισμά του, στο σπίτι του αρχικά και αργότερα στο κουρείο του χωριού. Από κει με τη συνοδεία της μουσικής όλη η παρέα θα κατευθυνθεί στο σπίτι του για να τον ντύσουν με το γαμπριάτικο κουστούμι. Μόλις φτάσουν στο σπίτι θα τον βάλουν να πατήσει μέσα «στου σνι», το μπακιρένιο ταψί με τα κοντά χείλια, για να «σιδερώσει» και να είναι γερός σαν το σίδερο. Εκεί θα του ρίξουν και ρύζι για να ριζώσει και να στεριώσει ο γάμος. Κείνη λοιπόν τη στιγμή τα πειράγματα δίνουν και παίρνουν. Το «σνι» το γυρίζουν γύρω – γύρω για να μην μπορέσει να βάλει εύκολα τα ρούχα του, τα κορδόνια των παπουτσιών του τα δένουν πολλούς-πολλούς κόμπους για να μην μπορέσει μετά να τα βγάλει και θα φάει ένα σωρό τσιμπιές με βελόνες και καρφίτσες για να μάθει τις δυσκολίες της έγγαμης ζωής.

Αφού πια τελειώσουν και με το ντύσιμο θ' αρχίσουν οι χοροί και τα τραγούδια.

Γαμπρός μας είναι άξιους καράβι ν'αρματώσει
Και τα σκοινιά του καραβιού να τα μαλαματώσει.

Γαμπρός μας είναι έξυπνους μι σκέψη στου, κιφάλι,
Κι έσκυψι κι διάλιξι της γης τα' ανατουράλι.

Γαμπρέ μου σα γεννήθηκες ο ήλιος εκατέβη,
Και σ' έδωσε την εμορφιά και πάλι πίσω ανέβη

Γαμπρέ καμπάνα της Βλαχιάς, μ' αναπνουή αγγέλου,
Μεγάλης Πέφτης λειτουργιά και της Λαμπρής Βαγγέλιου.

Σήμερα λάμπει ο ουρανός, σήμερα λάμπει η μέρα,
Σήμερα στεφανώνεται αητός με περιστέρα.

Γαμπρός μας είναι όμουρφος, κουμπάρος είν' ωραίος,
Η νύφη μας αρχόντισσα κι από μεγάλο μέρος.

Γαμπρός είναι ξένο πουλί, βγήκε να σεργιανίσει,
Κι άρεσε τη νυφούλα μας κι εδώ θα κατηκίσει.

(στην περίπτωση που ο γαμπρός ήτανε από ξένο μέρος).

Γαμπρέ μου σε παρακαλώ σου κάνω και μενέτι,
ν' αφήνεις τη νυφούλα μας να 'ρχεται να μας βλέπει.

Γαμπρέ μου καλορίζικος καλό ν' το ριζικό σου,
Και τα' όμορφο τριαντάφυλλο το έχεις στο πλευρό σου.

Καλήωρα κίνησ' ο γαμπρός να πα να κυνηγήσει,
Να πιάσει πέρδικα χρυσή νύφη να τη στολίσει.

Ο κουμπάρος.

Την ίδια στιγμή και στο δικό του σπίτι και πάλι με τα ανάλογα τραγούδια στόλιζαν και τον κουμπάρο.

Γαμπρός μας είναι ήλιος κι η νύφη μας σελήνη
Και ο κουμπάρος ξακουστός σ' όλη τη Μυτιλήνη.

Κουμπάρους που θα κουμπαριάς', μη όλη τη καρδιά του,
Την ερχομένη Κυριακή να 'ναι κι στα δικά του.

(Στην περίπτωση που ο κουμπάρος ή η κουμπάρα ήτανε ανύπαντροι).

Νύφη μ' σαν πας στην εκκλησιά με την καλή κουμπάρα,
Θε να σαστίσει ο ντουινιάς από τη νοστιμάδα.

Κουμπάρους ήρθι κι έκατσι απάνου στου μιντέρι
Κι λάψαν τα ματέλια του σαν τ' ουρανού τα' αστέρι.

Άσπρη λαμπάδα του γαμπρού, της νύφης ασημένια,
Και του κουμπάρου τα κεριά χρυσά μαλαματένια.

Κουμπάρε που κουμπαρίασες ετούτο το ζευγάρι,
Να τους βαφτίσεις το παιδί να 'σται σωστοί κουμπάροι.

Να ζήσει η νύφη κι ο γαμπρός να ζήσει κι ο κουμπάρους,
Να ζήσουν τα πιθρικά να κάνουν κι άλλους γάμους.

Κουμπάρους είνι άγγιλους κουμπάρα είνι σουλτάνα,
Κι ου γαμπρός γαρίφαλου κι η νύφη ματζουράνα.

Χρυσή λαμπάδα του γαμπρού της νύφης ασημένια,
και του κουμπάρου τα κεριά χρυσά μαλαματένια.

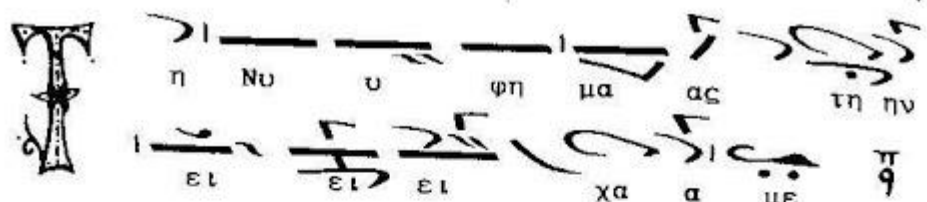
Κουμπάρους είνι άξιους τέτοιες δουλειές να κάνει,
Να κουμπαριάζει έμορφες και στέφανα να πιάνει.

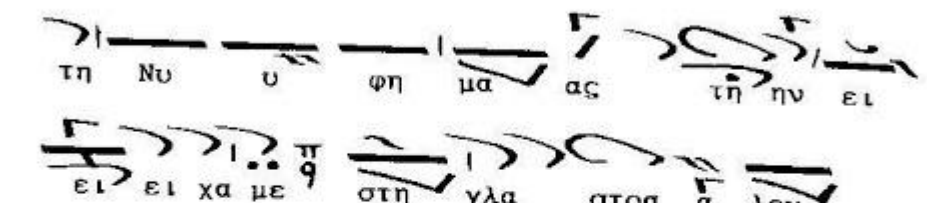
Πρώτος σε προτίμηση κουμπάρος ήταν ο νουνός του γαμπρού. Τούτος αφού «έβαλε το λάδι είναι καλό να βάλει και το κρασί». Αν τούτος για οποιοδήποτε λόγο δεν μπορούσε να κουμπαριάσει, προτιμιόταν ο νουνός της νύφης και κατόπιν όποιος άλλος ήθελε. Τον κουμπάρο και οι δυο οικογένειες και του γαμπρού και της νύφης τον είχαν σε μεγάλη υπόληψη και τον τιμούσαν με κάθε τρόπο. Μετά την κουμπαριά έπαυαν πια τον φωνάζουν νουνό – αν κάποιον απ' το ζευγάρι είχε βαφτίσει και τον αποκαλούσαν κουμπάρο. Στις γιορτές και ιδίως σε ονομαστικές εορτές απαραιτήτως τον τιμούσαν με δώρα και μάλιστα όλους τους συγγενείς του κουμπάρου τους θεωρούσαν και τους τιμούσαν για κουμπάρους.

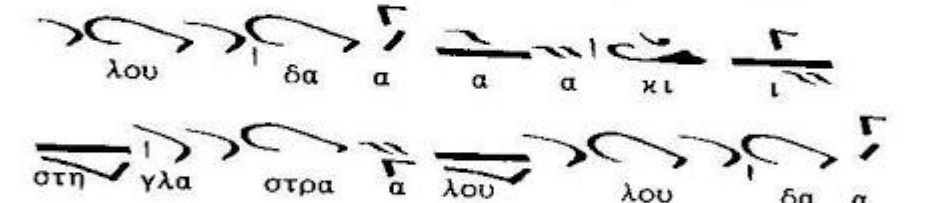
Από το βιβλίο της
ΠΟΠΗΣ ΧΑΤΖΟΓΛΟΥ - ΜΠΑΛΑΝΗ

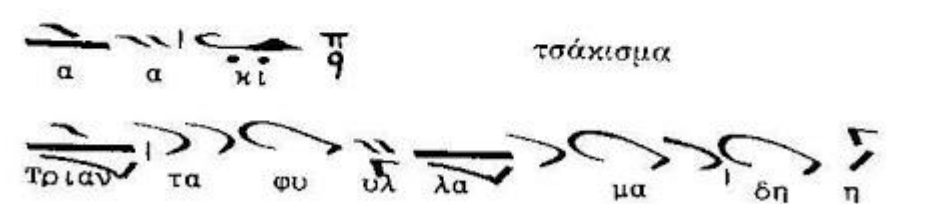
Της Νύφης

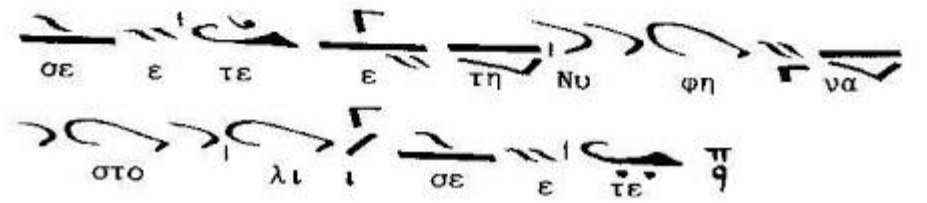
ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΜΑΠΟ ΤΗΝ ΜΠΑΡΑΔΟΣΗ Ήχος Α'. Ρυθμός 4σημος
ΤΗΣ ΛΕΣΒΟΥ σελ. 336

 η Νυ υ φη μα ας τη ην
 ει ει ει χα α με

 τη Νυ υ φη μα ας τη ην ει
 ει ει χα με στη γλα στρα α λου

 λου δα α α α κι
 στη γλα στρα α λου λου δα α

 α α κι τσάκισμα
 τριαν τα φυ υλ λα μα δη η

 σε ε τε ε τη Νυ φη να
 στο λι ι σε ε τε

ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΔΕΣΒΟΥ ΣΕ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΓΡΑΦΗ

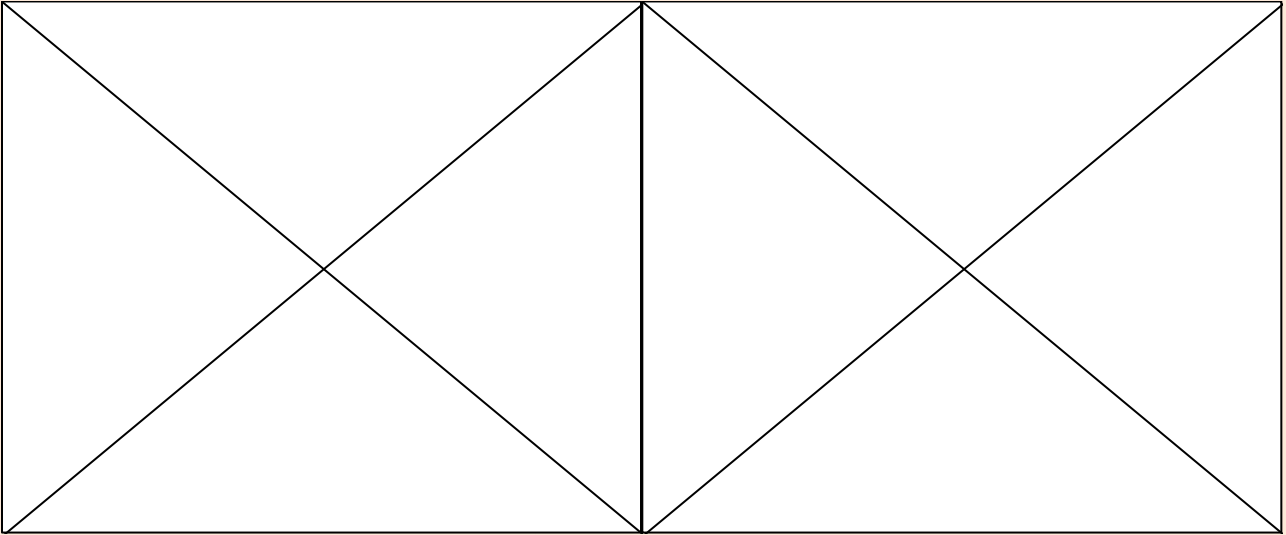
Του Γάμου (Πλωμάρι)

Ήχος Β'. Ρυθμός 4σημος

ρ θε η ω ω ω ρα
 η η η κα λη
 η ω ρα η η η Α γι
 ι ι α που ει ναι η
 η η Νυ φου ου ου λα μας
 ω σαν τη ην πα α α να γι
 ι ι α Δίς. Ρυθμός 7σημος
 Ω Νυ φου ου λα στο λι σμε
 νη Εκ κλη σια α ζω γρα φι
 σμε νη

Από το βιβλίο της ΠΟΠΗΣ ΧΑΤΖΟΓΛΟΥ ΜΠΑΛΗ
ΤΑΓΟΥΔΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΔΕΣΒΟΥ, σελ. 357

ΓΑΜΟΣ ΑΝΤΩΝΗ ΚΑΙ ΕΛΕΝΗΣ ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ 29-9-1975

Πορεία για την Εκκλησία.

Αφού λοιπόν τελειώσουμε με τα στολίσματα, νύφης, γαμπρού, κουμπάρου και όλες οι παρόμοιες προετοιμασίες, ο γαμπρός, η νύφη και ο κουμπάρος θα παραληφθούν από τους οργανοπαίχτες και τους ήχους γαμήλιας μουσικής για να οδηγηθούν μαζί με όλους τους συγγενείς και τον κόσμο στην Εκκλησία για την τελετή.

Και εδώ ακολουθείτε αυστηρή ιερουελεστία.

Οι στενοί συγγενείς και οι φίλοι του γαμπρού με επικεφαλής τους λαϊκούς οργανοπαίχτες, θα κατευθυνθούν πρώτα – πρώτα στο σπίτι του κουμπάρου, που τους περιμένει με φίλους του, έτοιμος πλέον, τον οποίον και θα παραλάβουν. Εκεί σ' αυτόν και σ' όσους ακολουθούν θα βάλουν στο πέτο μια «τράνα» κάτι σαν τη μαρτυρία της βάφτισης.

Τώρα η συνοδεία ολόκληρη θα κατευθυνθεί στο σπίτι του γαμπρού. Ο γαμπρός θα κεράσει πάλι ιδιαίτερα τους μουσικάντες για να του ευχηθούν κι αυτοί και όλοι μαζί πάλι μουσικάντες, κουμπάρος, γαμπρός, κόσμος θα φτάσουν στο πατρικό σπίτι της νύφης η οποία στολισμένη πλέον και πανέτοιμη τους περιμένει.

Τώρα πλέον η πομπή περιλαμβάνει και τη νύφη.

Προπορεύεται η νύφη υποβασταζόμενη απ' την αδερφή της – αν υπάρχει- της κουμπάρας, των φίλων της.

Ακολουθεί πιο πίσω ο γαμπρός μαζί με τον κουμπάρο, τους άλλους συγγενείς, και οι καλεσμένοι, όλοι σχεδόν οι χωριανοί.

Οι λαμπάδες

Απ' το σπίτι της νύφης θα παραληφθούν και οι λαμπάδες του γάμου, το κρασί και ένα ποτηράκι για το κρασί μέσα σε δίσκο. Οι λαμπάδες βέβαια τότε δεν ήταν σαν τις σημερινές, λαμπάδες εμπορίου χάρτινες και πασπαλισμένες με άσπρη παραφίνη και στολισμένες με πολυποίκιλα τούλια αλλά χειροποίητες από αγνό μελισσοκέρι και χωρίς στολίσματα.

Μετά την τελετή θα τις επέστρεφαν στο σπίτι όπου θα κατοικούσε το ζευγάρι αναμμένες. Στο σπίτι και προτού να μπει κανείς μέσα με την κάπνα μιας λαμπάδας θα φτιαχτούν τρεις σταυροί στο πάνω μέρος της κυρίας εισόδου και μετά αφού πλέον μπουν μέσα θα τις σβήσουν μέσα σε ένα ποτηράκι με κρασί.

Θεωρείται μεγάλη γουρσουζιά και κακός οίωνός να σβήσει λαμπάδα με οποιοδήποτε τρόπο πριν όλο αυτό το τελετουργικό.

Τα στέφανα.

Κατ' αρχάς τα στέφανα ήταν κοινά για όλους. Τα είχε η εκκλησία και τα χρησιμοποιούσα σε κάθε γάμο. Την επόμενη του γάμου Κυριακή το ζευγάρι θα πήγαινε στη εκκλησία, να εκκλησιαστεί, να επιστρέψει τα στέφανα και ο ιερέας θα διαβάσει στο ζευγάρι την ειδική για την περίπτωση ευχή.

Έχουμε βέβαια και περιπτώσεις με στέφανα από κλαδιά ελιάς ή και κληματόβεργες αφού τα σημερινά στέφανα του

Τα κλίτσα.

Μικρά ψωμάκια που ζυμώνονταν αποκλειστικά για την ημέρα του γάμου. Και τούτα μαζί με τις λαμπάδες και το κρασί τα μετέφεραν στην Εκκλησία μικρά παιδιά, γύρω από τη νύφη μέσα σε ένα πανέρι, για να ευλογηθούν στην εκκλησία και να κοπούν αργότερα στο γλέντι του γάμου.

Στην Εκκλησία.

Τώρα όλη αυτή η πομπή φτάνει στην Εκκλησία.

Εδώ αφού η νύφη παραδοθεί στο γαμπρό, το ζευγάρι θα κάνει μετάνοιες στους γονείς τους, στα πεθερικά και σε άλλους συγγενείς για να τους δοθεί συγχώρεση, τους παραλαμβάνει ο παπάς και τους οδηγεί στις εικόνες του τέμπλου όπου θα προσκυνήσουν. Μετά θα κατευθυνθούν στο κέντρο της εκκλησίας όπου και το τραπέζι του γάμου για την τελετή.

Στην τελετή του αρραβώνα το θεωρούσαν γουρσουζιά να πέσει κάποια βέρα κάτω απ' το χέρι του παπά καθώς τις έβαζε στα δάχτυλα του ζευγαριού.

Στο τέλος του Αποστόλου η προσπάθεια επικεντρωνόταν στο ποιος θα πατήσει πρώτος τον άλλον για να έχει και το γενικό οικογενειακό πρόσταγμα στο σπίτι. Το σύνηθες βέβαια ήταν η νύφη να πατήσει το γαμπρό.

Στο «χορό του Ησαΐα» όλο το εκκλησίασμα έραινε με λουλούδια, ρύζι και κουφέτα τους νεόνυμφους για να «ριζώσουν».

Το κρασί τέλος που περίσσευε στο ποτηράκι μετά την τελετή, προσπαθούσαν να το πιούν κοπέλες ανύπαντρες για να παντρευτούν γρήγορα κι αυτές. Μάλιστα γίνονται και προσπάθειες ποια κοπέλα θα καταφέρει να κλέψει το ποτηράκι, ώστε να πάρει το γούρι και να παντρευτεί γρήγορα.

Αφού τελειώσει η τελετή ο πρώτος που θα ευχηθεί στο νιόπαντρο ζευγάρι «να ζήσουν και να ευτυχίσουν και καλούς απογόνους» είναι ο παπάς και μετά θα ακολουθήσουν οι γονείς, τα αδέρφια, και οι λοιποί συγγενείς.

Στον κουμπάρο εύχονται «πάντα άξιος» και αν είναι λεύτερος «γρήγορα και στα δικά σου».

Το συγγενολόι καθώς θα περνά μπροστά απ' το ζευγάρι για να «φιλήσει στέφανα» και να ευχηθεί θα «κρεμάσει» χρυσαφικά ή χρήματα στο ζευγάρι. Τα πιο «βαριά» ακριβά χρυσαφικά τα βάζουν στη νύφη ο πεθερός, η πεθερά και τα κουνιάδια της. Αν μάλιστα είναι ευκατάστατοι θα της κρεμάσουν αρμαθιές με φλουριά και ανάλογα με τις δυνατότητές τους μπορεί και δεύτερη και τρίτη αρμαθιά που η κάθε μία αριθμούσε περίπου 20 τούρκικα χρυσά φλουριά. Της έβαζαν επίσης «πεντόλιρα», «τρακοσάρες», «κωσταντινάτα».

Στο γαμπρό συνήθως έβαζαν χρήματα μέσα στο χέρι του. Άλλοι πάλι είτε από επίδειξη είτε και χωρατεύοντας καρφίτσωναν τα χρήματα στο στήθος του γαμπρού τα οποία πότε –πότε ακουμπούσαν στα πόδια του.

Αφού τελειώσουν οι συγγενείς θα περάσουν για να ευχηθούν όλο το χωριό.

Από όλους αυτούς αν τυχόν κάποια είχε πένθος και φορούσε μαύρα σκέπαζε το κεφάλι της με ένα άσπρο ή κόκκινο μαντήλι. Έτσι θα ξορκιστεί το κακό και δεν θ' αγγίξει το ζευγάρι η λύπη.

Μόλις τελειώσουν και οι ευχές και οι χαιρετισμοί, ξεκινάνε για να βγουν από την εκκλησία οι νεόνυμφοι και οι κουμπάροι. Στην πόρτα τον κουμπάρο, αν είναι άνδρας, τον περιμένουν οι φίλοι του για να τον σηκώσουν ψηλά στα χέρια και δεν τον κατεβάζουν μέχρι να τους «τάξει». Το τάξιμο είναι συνήθως «ένα τραπέζι», ένα γλέντι. Την υπόσχεση αυτή είναι υποχρεωμένος πλέον να την εκτελέσει τις επόμενες ημέρες. Λέγεται πως ένα έξυπνος κουμπάρος σε κάποιο γάμο έταξε «ένα καλάθι κρασί» και αυτοί μέσα στη φασαρία δεν πολυκατάλαβαν και έτσι την έπαθαν.

Από την Εκκλησία στο σπίτι.

Μετά απ' όλα αυτά όλοι μαζί εν πομπή με το ζευγάρι επικεφαλής, τις αναμμένες λαμπάδες και με τη συνοδεία των ιερέων θα κατευθυνθούν στο σπιτικό των νεόνυμφων. Στο δρόμο ψάλλονται διάφοροι εκκλησιαστικοί ύμνοι, όπως το Ε΄. Εωθινό και το «την ωραιότητα της παρθενίας σου...», τα οποία βέβαια σήμερα έχουν καταργηθεί. Σ' όλη αυτή την πορεία προς το σπίτι γυναίκες απ' τα παράθυρα ραίνουν τους νεόνυμφους με λουλούδια, ροδόσταμο και ρύζι.

Μόλις φτάσουν στο σπίτι η νύφη προτού μπει μέσα θα κάνει με την κάπνα απ' τις λαμπάδες τρεις σταυρούς στο πάνω μέρος της πόρτας και τα συμπεθερικά θα δώσουν στον παπά δώρο ένα άσπρο μαντήλι. Μέσα σ' αυτό το μαντήλι ήταν δεμένο παλαιότερα και το «μπαξίσι» του παπά. Θα συνεχίσουν με τις ευχές και τα κεράσματα και κατόπιν όλοι πάλι θα αποχωρήσουν απ' το σπίτι για να πάνε στο γαμήλιο γλέντι. Αν είναι καλοκαίρι το θα γίνει στην κεντρική πλατεία του χωριού, αν είναι χειμώνας θα γίνει σε ένα απ' τα μεγαλύτερα καφενεία.

9^ο Το γαμήλιο γλέντι.

Στο γλέντι του γάμου που θα ακολουθήσει μετά την τελετή στην εκκλησία και που θα γίνει, αν είναι καλοκαίρι στην κεντρική πλατεία του χωριού, αν είναι χειμώνας σε ένα απ' τα μεγαλύτερα καφενεία, σε κυκλική διάταξη ή σε σχήμα Π είναι στρωμένα με λευκά τραπεζομάντιλα τα τραπέζια. Στο κέντρο το γαμήλιο τραπέζι. Εδώ κάθεται ο γαμπρός με τη νύφη, οι κουμπάροι, οι γονείς των νιόπαντρων και οι στενοί συγγενείς. Σε κεντρικό σημείο είναι και η μουσική που παίζει ντόπιους

παραδοσιακούς σκοπούς, «του ν'φκάτου», «τα ξύλα» και άλλους παρόμοιους. Εδώ θα κοπούν και τα «κλίτσα» που μετέφεραν παιδιά σε πανέρια στην εκκλησία όταν πήγαιναν για την τελετή. Τα φαγητά κοινά σε όλους τους γάμους· παραδοσιακά «γιαπράτσια» - (ντολμαδάκια) «πταρέλια» - (κεφτεδάκια), «κισκέτς», «φουρνιστά» - αρνιά ψητά στο φούρνο με πατάτες, τα οποία είχαν προετοιμαστεί απ' το πρωί της Κυριακής από πολλούς εθελοντές και ψηθήκαν σε φούρνους της γειτονιάς.

Το χορό βέβαια θ' ανοίξουν πρώτοι ο γαμπρός με τη νύφη και θ' ακολουθήσουν τα συμπεθερικά και οι κουμπάροι. Οι συμπεθέροι χορεύοντας κολλούν επιδεικτικά στους μουσικάντες χαρτονομίσματα, στο μέτωπό τους, για να παίξουν με όρεξη.

Τη νύφη καθώς χορεύει την κερνούν λουκούμια τα οποία βάζει σε μαντήλι και το γαμπρό πιoto.

Το χορό θα συνεχίσουν οι κοπέλες και τα παλικάρια του χωριού και όλοι οι καλεσμένοι και το γλέντι θα κρατήσει μέχρι το πρωί.

ΓΛΕΝΤΙ ΣΤΟ ΓΑΜΟ ΧΡΗΣΤΟΥ - ΚΑΤΙΝΑΣ ΜΠΑΚΛΑ

Κάποια στιγμή ο γαμπρός με τη νύφη θα αποχωρήσουν απ' το γλέντι για να πάνε στο σπίτι τους. Άλλοτε ακολουθούσαν και οι πιο στενοί συγγενείς στους οποίους προσφερόταν πλούσιο γεύμα.

Τα γαμήλια τραγούδια.

Στον ουρανό πιτούσανι δυο άσπρα πιριστέρια,
απ' του Θιό ήταν γραφτό για να γινούνι ταίρια.

Γαμπρός μας είνι άξιους, είνι κι παλικάρι,
Κι κάτσι κι ξιδιάλιζι της γης τα' ανατουράλι.

Νύφη μου σε παρακαλώ, σι κάνου κι μινέτι,
ν' αφήνεις τουν ιγιόκα μου ν' ῥχιτι να μη βλέπει.

Στρώσι νύφη μ' του καναπέ, μη άνθη της Ευρώπης,
Που θα καθίσει η πιθιρά που πήραμι του γιο της.

Στρώσει νύφη μου τη σκάλα αδρί μαργαριτάρι,
Που θ' ανιβαίνει ου γαμπρός του άξιου παλικάρι.

Φλουρί θα ρίξου στου τσαρσί, να πέσει να βρουντήξει,
τ' αντρόγυνου που έγινι ευχάριστα να ζήσει.

Τα δέντρα που συ φέραμι νύφη μου στην αυλή σου,
Να τα πουτίζεις ζάχαρη να τα ῥχεις στη ζωή σου.

Γαμπρέ μ' που σ' αγαπούσαμε όλοι μικροί μιγάλοι,
Κι τώρα που συ πήραμι έχου χαρά μιγάλη.

Ως λάμπει τ' ασπρουμέταξου απάνου στην ανέμη,
Λάμπει του σπίτι που ῥταμι κι ούλ' οι καλισμένοι.

Στο τέλος πια του γλεντιού θα βγει το «σιχτίρ πιλάφ», πιλάφι με πετεινό ή κότα, δείγμα πως δεν πρόκειται να προσφερθούν πια άλλα φαγητά για να αποχωρήσουν και οι καλεσμένοι και να μείνουν μόνοι τους και οι νιόπαντροι.

Την επαύριο το μεσημέρι θα επισκεφτεί το ζευγάρι η μητέρα του γαμπρού για να τους το ετοιμάσει το φαγητό που θα φαν μόλις ξυπνήσουν και το οποίο εθιμικά ήτανε κότα βραστή. Μαζί της έφερνε γάλα, ρυζόγαλο και ότι άλλο ήθελε.

ΤΟ ΓΑΜΗΛΙΟ ΓΛΕΝΤΙ

Ο Απόστολος Αναγνώστου θυμάται...

ΓΑΜΟΣ ΚΥΡΙΑΚΟΥ - ΕΥΑΓΓΕΛΙΑΣ ΑΡΜΟΥΤΕΛΛΗ

ΣΤΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΔΙΑΚΡΙΝΟΝΤΑΙ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΔΑΛΒΑΔΑΝΗΣ ΒΙΟΛΙ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΧΑΤΖΟΓΛΟΥ ΚΟΡΝΕΤΑ
ΚΟΝΤΕΛΛΗΣ ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ ΜΠΟΥΖΟΥΚΙ ΑΡΓΥΡΕΛΛΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ
ΑΚΟΡΝΤΕΟΝ ΤΖΑΝΕΤΕΛΛΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΙΘΑΡΑ

ΧΟΡΟΣ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΑΡΜΟΥΤΕΛΛ ΓΙΑΝΝΟΥΛΑ ΔΑΛΒΑΔΑΝΗ

ΤΟ ΓΛΕΝΤΙ ΣΤΟ ΜΑΓΑΖΙ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΧΑΤΖΗΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΜΕ
ΦΩΤΙΣΜΟ ΛΟΥΞ
ΚΑΙ ΧΩΡΙΣ ΜΙΚΡΟΦΩΝΙΚΕΣ

Πολλά έχουν γραφεί στο περιοδικό μας για τα ήθη και τα έθιμα του χωριού μας και ειδικότερα για τα έθιμα του γάμου. Κι εγώ αν και τόσο παλιά τα θυμάμαι πολύ καλά.

Ο γάμος στο χωριό μας, ήταν ένα κοινωνικό γεγονός. Για τη νύφη, το κύριο πρόσωπο της γιορτής, η μέρα του γάμου, και σήμερα ακόμη, αλλά όχι όπως τότες ήτανε μέρα χαράς, σημαδιακή για τη ζωή της, αφού αυτή μη μέρα ολοκληρωνότανε σαν γυναίκα.

Το πανηγύρι του γάμου αρχίζει από την Πέμπτη με το ξεκίνημα του μοιράσματος στο χωριό του «κλιτς» και τελειώνει την Δευτέρα το βράδυ με τον «αμντίγαμο». Η κορύφωση βέβαια του «πανηγυριού» είναι το βράδυ της Κυριακής του γάμου στα καφενεία του χωριού.

Μετά τη στέψη στην Εκκλησία και το κέρασμα των καλεσμένων στο σπίτι, όλοι θα καταλήξουν στ καφενεία της αγοράς. Η μουσική, με όλες τις κατηγορίες οργάνων, πνευστά, κρουστά, έγχορδα, που σε τίποτα δε μοιάζει με τα σημερινά συγκροτήματα, τα εκκωφαντικά και πολύβουα, έδινε τον τόνο και τη χαρά.

Όπως σε όλες τις περιπτώσεις γλεντιού που την εποχή εκείνη γινόταν κατά ζευγάρια, έτσι και τώρα στο γαμήλιο γλέντι, χορεύουν ζευγάρια, άνδρας με γυναίκα, δυο άνδρες ή δυο γυναίκες.

Ο χορός άνοιγε με το νέο ζευγάρι. Πρώτα συρτός με μαντήλι, έπειτα μπάλος, ύστερα δυο τρεις καρσιλαμάδες και στο τέλος καλαματιανός. Λίγο αργότερα προστέθηκαν και ευρωπαϊκοί χοροί, όπως ταγκό, βαλς κ.ά.

Αυτή η σειρά επαναλαμβανόταν για όλους τους χορευτές.

Η μουσική ήταν γλυκιά, ακουστική, ευχάριστη, στο βαθμό που μπορούσε κανείς τότε να μιλήσει και με το διπλανό του.

Τότε γινότανε και τα κεράσματα, προς τους χορευτές. Το γκαρσόν φώναζε με στεντώρια τη φωνή ονοματεπώνυμο του κεραστή με τη κατάλληλη κίνηση προς το μέρος του.

Στο δίσκο υπήρχε ένα ποτήρι για το ούζο και δυο πιατάκια, το ένα με λουκούμι και το άλλο άδειο.

Όταν ο χορευτής ανταπέδιδε το χαιρετισμό σήκωνε το ποτήρι και μετά έπινε μια γουλιά. Η γυναίκα έπινε το λουκούμι, το έδειχνε στον κεραστή και μετά το έβαζε στο άδειο πιατάκι.

Όταν τελείωνε ο χορός του ζευγαριού, τα λουκούμια, όσα ασφαλώς κεράστηκαν, στη γυναίκα, πήγαιναν στις κοπέλες.

Στο χρό οτυ γάμου κερνούσε τους χορευτές, ο γαμπρός, η νύφη, ο κουμπάρος και η κουμπάρα οπότε ακουγότανε.

«Δύο γαμροοός»! Μετά «έτερα δύο νύφηνη»! και «έτερα δύο κουμπάρος»!.

Πρέπει να σημειώσουμε ότι όλα τα ζευγάρια εκείνο το βράδυ, τα κερνούσαν απαραίτητα ο γαμπρός και η νύφη, οπότε συνεχώς αντηχούσε το «έτερα δύο νύφηνηνη»!

Αλλά θα συνεχίσουμε με τις αναμνήσεις μας και άλλη φορά

Το ολονύκτιο γλέντι του γάμου τελειώνει. Έχει βγει και το «σιχτίρ πιλάφ», για να αποχωρήσουν οι καλεσμένοι και να μείνουν πια μόνοι τους και οι νιόπαντροι.

Την επαύριο το μεσημέρι το ζευγάρι επισκέπτονται τη μητέρα του γαμπρού η οποία έχει ετοιμάσει φαγητό για να φάνε οι νιόπαντροι και το οποίο εθιμικά είναι κότα βραστή. Μαζί της έφερνε γάλα, ρυζόγαλο και ότι άλλο ήθελε.

Μα τα τελετουργικά δεν έχουνε τελειώσει. Ούτε οι χαρές και τα γλέντια.

Στις 3 περίπου το απόγευμα γίνεται ο Αντίγαμος.

Στο καφενείο ο κουμπάρος φτιάχνοντας μια παρέα με τους πιο στενούς φίλους, δικούς του και του γαμπρού, ξεκινούσαν πάλι καινούριο γλεντοκόπι.. Παρόντες και οι μουσικάντες. Μόλις ανέβαινε το θερμόμετρο του κεφιού, έφτιαχναν πάλι πομπή όλοι μαζί, και με πρωτοπόρα τη μουσική κατευθύνονταν στο σπίτι των νεόνυμφων. Στο δρόμο οι πιο καλλίφωνοι τραγουδούσαν διάφορα τραγούδια, «έριχναν αμανέδες», αλληλοπειράζονταν. Μόλις φτάσουν στο σπίτι καλούν τραγουδιστά το γαμπρό να τους ανοίξει την πόρτα.

«Σήκου γαμπρέ μου κι άνοιξε, την πόρτα τ' καρυδένια, να δούμι πως τα πέρσασις μ' αυτή τη ζαχαρένια».

Ο γαμπρός και η καλοστολισμένη νύφη περνούν μέσα την εύθυμη αυτή παρέα, κερνάνε γλυκά πιοτά και ετοιμάζονται για γεύμα. Όλοι μαζί τώρα γλεντάνε και τραγουδάν μέχρι αργά το βράδι.

Οι πρώτη μετά το γάμο εβδομάδα.

Ο γαμπρός είναι υποχρεωμένος να μένει στο σπίτι επί τρεις ημέρες.

Από την Κυριακή του γάμου το αντρόγυνο έβγαине πια τη Τετάρτη το βράδυ. Η πρώτη επίσκεψη που θα κάνει είναι στο πατρικό σπίτι του γαμπρού, δείγμα του μεγάλου σεβασμού που όφειλε η νύφη στα πεθερικά της. Μαζί της η νύφη έφερνε και τα προορισμένα για τον πεθερό και την πεθερά της δώρα.

Μια ακόμα επίσκεψη που κι αυτή έχει πάρει εθιμικό χαρακτήρα είναι η επίσκεψη το Σάββατο το απόγευμα στις θερμοπηγές. Ο γαμπρός τώρα θα πληρώσει και το λουτρό του προηγούμενου Σαββάτου που έκανε η νύφη με τις φίλες της.

Εκεί θα κάνουν το μπάνιο τους, το ζευγάρι, ώστε με την αύριο Κυριακή να πάνε καθαροί στην Εκκλησία, για την πρώτη επίσημη τους εμφάνιση

σαν ζευγάρι πλέον, και το «σταυροβλόγημα».

Την Κυριακή το πρωί η πεθερά – η μητέρα του γαμπρού πάντα-, η κουνιάδα και η κουμπάρα, περνάν απ' το σπίτι του ζευγαριού για να τους πάρουν και να τους συνοδεύσουν στην εκκλησία. Η νύφη στολισμένη με τα καλύτερα της και φορώντας τα πιο βαριά χρυσαφικά, κυρίως της πεθεράς, κι ο γαμπρός με το γαμπριάτικό του κουστούμι.

Όλοι στη εκκλησία περίμεναν πότε θα μπει ο γαμπρός και η νύφη. Στο τέλος της λειτουργίας και πριν την απόλυση, το ζευγάρι θα σταθεί στο σολέα, μπροστά στην Ωραία Πύλη για να τους διαβάσει ο παπάς την ευχή «επί τη λύσει των στεφάνων» και να βάλει στο χέρι της νύφης ένα ύψωμα από το πρόσφορο που είχε πάει στην εκκλησία για τη λειτουργία αποβραδής η πεθερά.

Η τελετή αυτή διατηρείται και σήμερα ακόμα στην ενορία μας.

Μετά από όλα αυτά η νύφη και οι συμπεθέρες θα καλέσουν όλο το εκκλησίασμα στο σπίτι και όλους θα τους κεράσουν γλυκό κουταλιού και «πλατσέτα».

Η μητέρα του γαμπρού μένει στο σπίτι και το μεσημέρι θα φάει μαζί με τους νεόνυμφους.

Ευχή επί λύσει στεφάνων τη ογδόη ημέρα.

Στα Ευχολόγια της Εκκλησίας μας υπάρχει ειδική ευχή «Επί τη λύσει των στεφάνων» που διαβάζεται την 8η ημέρα μετά το γάμο, την επόμενη δηλαδή από το γάμο Κυριακή.

«Σύμφωνα με την παράδοση της Ορθοδόξου Εκκλησίας μας, υπάρχει μια ειδική ακολουθία για τους νεόνυμφους για την λύση των στεφάνων του γάμου τους την όγδοη ημέρα από την τέλεση του μυστηρίου. Σύμφωνα με αυτήν την διάταξη την 8η ημέρα από το γάμο προσκαλείται από τους νεόνυμφους ο ιερέας στο σπίτι τους και τους ευλογεί εκ νέου. Κατά την ημέρα του γάμου τους και προς το τέλος της ακολουθίας του μυστηρίου κατά την διάρκεια της ευχής: «Ο Θεός, ο Θεός ημών, ο παραγενόμενος εν Κανά της Γαλιλαίας...» και στο σημείο της ευχής: «ανάλαβε τους στεφάνους αυτών» ο ιερέας αίρει τα στέφανα από τα κεφάλια των νεόνυμφων και αφού τα δέσει ώστε να είναι μεταξύ τους ενωμένα, τα τοποθετεί επί του ηντρεπισμένου δίσκου της τραπέζης, όπου τελείται το μυστήριο. Τα στέφανα αυτά κατόπιν τα παραλαμβάνουν οι νεόνυμφοι και τα τοποθετούν σε μια ειδική προθήκη, γνωστή με την ονομασία «στεφανοθήκη». Κατά την όγδοη ημέρα ο ιερέας, όταν προσέρχεται στην οικία των νεόνυμφων, τελεί την ειδική αυτή ακολουθία επί της νυμφικής παστάδος (=δηλ. της κρεβατοκάμαρας) και κατ' αυτήν λύνει τα στέφανα. Παλαιότερα οι νεόνυμφοι σύμφωνα με ιστορικές μαρτυρίες χειρογράφων λειτουργικών βιβλίων, παρέμεναν φορώντας τα στέφανα επί 8 ημέρες ή κατ' άλλες πηγές τρεις ημέρες. Αυτό γινόταν για να ξεχωρίζουν από τους άλλους και να τιμώνται ιδιαιτέρως επειδή έφθασαν μέχρι την ευλογημένη στιγμή του γάμου τους αγνοί και σώφρονες, όπως ορίζει ο Θεός μας. Η ευλογία της λύσεως των στεφάνων, σημαίνει την ευλογία του Θεού διά του ιερέως, ώστε η ζωή των νεόνυμφων να συνεχισθεί και τώρα που λύνονται τα στέφανα αδιάσπαστη, πάντοτε όμως στην προοπτική της ευχαριστίας και της δοξολογίας του Θεού εκ μέρους των». (<http://www.orthmad.gr>)

Δοξασίες.

- Μέχρι να περάσει ένας χρόνος δεν πρέπει το ζευγάρι να φυτέψει δένδρο ή λουλούδι αλλά ούτε και να δώσει σε άλλους να φυτέψουν.
- Ο γαμπρός και κυρίως η νύφη δεν πρέπει να περάσει θάλασσα, ή ποτάμι το πρώτο χρόνο.
- Μέσα στη θάλασσα πίστευαν πως κατοικούν δαιμόνια και κακά πνεύματα από τα οποία έπρεπε να προστατευτούν οι νιόπαντροι..
- Κακό είναι και να παρευρεθούν σε κηδεία ούτε να φάνε κόλλυβα, ούτε και να έρθουν σε επαφή με ότι έχει σχέση με θάνατο και κηδεία προτού να περάσει ο πρώτος χρόνος.

- Ακόμη τον πρώτο χρόνο δεν μπορεί το ζευγάρι να παρακολουθήσει άλλη ιεροτελεστία γάμου.

Κλείνοντας την αναφορά μας στο θέμα του ΛΙΣΒΟΡΙΑΝΟΥ ΓΑΜΟΥ, θεωρούμε σκόπιμο να αναφερθούμε κα στα γαμήλια τραγούδια.

Είναι τούτα αναπόσπαστο κομμάτι της παράδοσής μας, αφού δεν νοείται γάμος χωρίς τραγούδι, χωρίς ποίηση, χωρίς δρώμενα.

Και βέβαια όχι μόνο σε μας, όχι μόνο στο νησί μας μα και σ' ολόκληρη τη πατρίδα μας, ανέκαθεν «άδοντες και ψάλλοντες» στεριώναμε το καινούριο σπιτικό.

ΓΑΜΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΚΑΙ ΑΓΓΕΛΑΣ ΑΛΕΞΙΟΥ

Μέσα σ' αυτά εκφράζεται έντονα η χαρά, όλων για το καινούριο ζευγάρι, παινεύονται ομορφιές και προτερήματα, διαλαλούνται αρχοντιές και πλούσια προικιά, ακατάπαυστες είναι οι ευχές για ανθόσπαρτο βίο.

Μεγάλο βέβαια το μερίδιο εδώ και του κουμπάρου, καθώς και των γονιών συμπεθέρων.

Όλος ο κόσμος, όλη η φύση, ο ουρανός και η γη «συγχαίρει» για το ευτυχές γεγονός.

Σήμερα λάμπει ο ουρανός σήμερα λάμπει η μέρα

σήμερα στεφανώνεται αϊτός με περιστέρα.

.....

Έχουμε ήδη δημοσιεύσει παλαιότερα κάποια απ' τα τραγούδια του γάμου.

Επειδή όμως θέλουμε κάτι πιο ολοκληρωμένο, θα αναδημοσιεύσουμε στη συνέχεια και γαμήλια ο κ συλλογή και η δημοσίευση αυτών ανήκει στην κ. ΠΟΤΗ ΧΑΤΖΟΓΛΟΥ - ΜΠΛΑΝΗ, αυτή έχει κουραστεί για τούτα και τα δημοσιεύει στο εξάιρετο βιβλίο της «ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΛΕΣΒΟΥ» που είναι έκδοση της ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΛΕΣΒΙΑΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ.

Έλα Χριστέ και Παναγιά και Δέσποινα Μαρία
και Μιχαήλ Αρχάγγελε να βάλεις ευλογία.

Νύφη μου τη γιρλάντα σου την είδα μες την Τήνο
και την φορούσε η Παναγιά στεφάνι ένα γύρο.

Γαμπρός είναι γαρίφαλο κι η νύφη ορτανσία
και του κουμπάρου το κορμί μοιάζει με παρησία.

Γαμπρός μας είναι ήλιος κι η νύφη μας σελήνη
και ο κουμπάρος ξακουστός σ' όλη τη Μυτιλήνη.

Ανοίξτε τα παράθυρα να λάμψει το φεγγάρι
λάμπουν της νύφης τα προικιά και του γαμπρού η χάρη.

Γαμπρέ που πέρασες μπαξέ κι έκοψες λουλούδι
και το 'βαλες στην τσέπη σου και σε ζήλεψαν ούλοι.

Ένα τραγούδι θε να πω επάνω στο κεράσι
να ζήσει η νύφη κι ο γαμπρός να ζήσει να γεράσει.

Ωραία είν' η νύφη μας σαν τη θεά Αφροδίτη

και έχει εις το μέτωπο ελκυστικό μαγνήτη.

Ως λάμπει το ασπροχρύσαφο στην αργυρή ανέμη
λάμπει η νύφη κι ο γαμπρός λάμπουν κι οι καλεσμένοι.

Νύφη μου ποιος σε στόλισε και σου 'βαλε εικόνα
και σου 'βαλε στην κεφαλή ολόχρυση κορώννα.

Νύφη μου ποιος το στόλισε αυτό το νυφοστόλι
η Παναγιά και ο Χριστός κι οι δώδεκα Απόστολοι.

Της νύφης μας το πρόσωπο σαν κάμπος λουλουδίζει
σαν λίμνη πάει κι έρχεται και γλυκοκυμματίζει.

Γαμπρός μας είναι έξυπνος με σκέψη στο κεφάλι
και έσκυψε και διάλεξε της γης τ' ανατοράλι.

Σαν πύργος να θεμελιωθεί σαν βάτος να ριζώσει
τ' αντρόγυνο που γίνεται να ζήσει να στεριώσει.

Χρυσό δεντρί σου φέραμε νύφη μου στην αυλή σου
να το ποτίζεις ζάχαρη να το 'χεις στη ζωή σου.

Ώσπου να στέκουν οι ελιές να ζουν της νύφης οι γενιές
ώσπου να στέκουν τα βουνά να ζούνε τα συμπεθεριά.

Τι ωραιότης είν' αυτή νύφη μου εις εσένα
όλος ο κόσμος απορεί κι η μάνα που σε γέννα.

Και πώς να μην έχω χαρά να μην πετώ στα νέφη
που σήμερα παντρεύεται η πρώτη μου ξαδέρφη.

Κουμπάρος είναι άγγελος κουμπάρα είναι σουλτάνα
και ο γαμπρός γαρίφαλο κι η νύφη ματζουράνα.

Τσακίσματα

Τριαντάφυλλα τριαντάφυλλα της νύφης μας τα μάγουλα

Πουλάκια άγρια κι ήμερα για τραγουδήστε σήμερα.

Λουλούδια άγρια και ήμερα όλα ανθίστε σήμερα.

Νύφη μου άνθος της μηλιάς μορφότερη της γειτονιάς.

Γαμπρός δεν είναι μάνας γιος μόν' λεμονιάς είναι ανθός.

Άννα Πορτόγλου, Νάπη.

Τα τσακίσματα παρεμβάλλονται ενδιάμεσα.

Σήμερα λάμπει ο ουρανός σήμερα λάμπει η μέρα
σήμερα στεφανώνεται αϊτός με περιστέρα.

Στον ουρανό πετούσανε δυο άσπρα περιστέρια
απ' το Θεό ήταν γραφτό για να γενούνε ταίρια.

Νύφη μ' το νυφοστόλι σου βαγιόφυλλο πλεγμένο
και πάνω στο βαγιόφυλλο αηδόνι πλουμισμένο.

Σας εύχομαι να ζήσετε σαν τα περιστεράκια
ποτέ να μην περάσετε στο βίο σας φαρμάκια.

Νύφη μου ανθοστόλιστη τ' αηδόνια σαν σε δούνε
νομίζουν είναι άνοιξη και γλυκοκελαηδούνε.

Όλο τη νύφη τραγουδούν και το γαμπρό τιμούνε
και την καημένη μάνα του δεν την παρηγορούνε.

Για στρώσετε τον καναπέ βελούδο της Ευρώπης
για να καθίσει η πεθερά που έδωσε το γιο της.

Σήκω νύφη μ' και φίλησε της πεθεράς σ' το χέρι
που έθρεψε βασιλικό για να στον δώσει ταίρι.

Σήκω νύφη μ' και φίλησε της μάνας σου το χέρι
απόψε στεφανώνεσαι και παίρνεις άλλο ταίρι.

Η μέρα η σημερινή ανάσταση μου φάνει

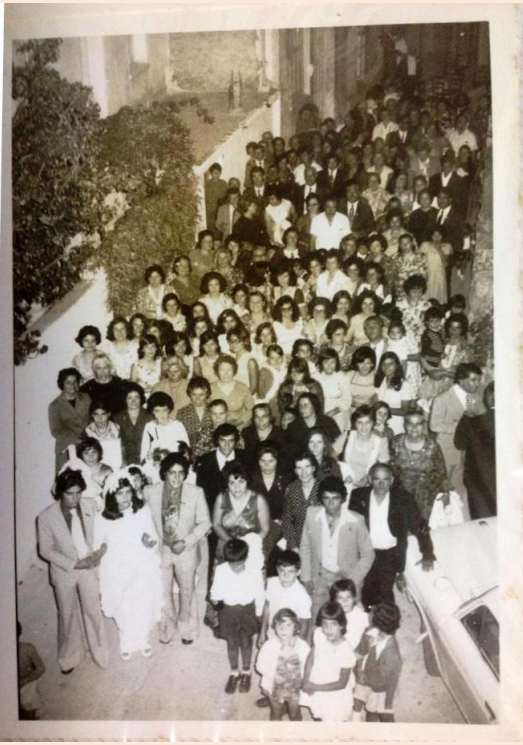
που'δα τη φιλενάδα μου μ' ολόχρυσο στεφάνι.

Χρυσή λαμπάδα του γαμπρού της νύφης ασημένια
και του κουμπάρου τα κεριά χρυσά μαλαματένια.

Τσακίσματα

Τριαντάφυλλα μαδήσετε τη νύφη να στολίσετε.

Τριαντάφυλλα κι ανθόνερο να ράνουν νύφη και γαμπρό.

Νυφούλα μου ευθύς ευθύς την μάνα σου μην
αρνηθείς.

Γαμπρέ μου ήλιε μου χρυσέ ζουμπούλι μου και
μενεξέ.

Ειρήνη Χατζόγλου, Αγία Παρασκευή

ΓΑΜΟΣ ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΚΑΙ ΕΛΕΝΗΣ ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

ΠΟΡΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ.

ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ ΣΤΟ ΝΗΣΙ ΜΑΣ ΤΗ ΛΕΣΒΟ (2^ο)

Ώρα καλή θα πω κι εγώ και θα το δευτερώσω
στ' ανδρόγυνο που θα γενεί χίλιες ευχές να δώσω.

Πάνι' να πείτε του παπά ν' αργήσει να βλογήσει
για να προλάβει η μάνα της στέφανα να φιλήσει.

Άγγελοι το ζωγράφισαν το καμαρόφρυδό σου
και το κοντύλι έσταξε ελιά στο μάγουλο σου.

Αμύγδαλο μου τσακιστό κορμάκι μου ζωγραφιστό.

Μαρία Κουντονρέλλη, Αγία Παρασκευή

Καλιόρα κίνησ' ο γαμπρός να πα να κυνηγήσει
να πιάσει πέρδικα χρυσή, νύφη να τη στολίζει.

Γαμπρέ μου καλορίζικο καλό είν' το ριζικό σου
και τ' όμορφο τριαντάφυλλο το έχεις στο πλευρό σου.

Γαμπρέ μου σα γεννήθηκες ο ήλιος εκατέβη
και σ' έδωσε την ομορφιά και πάλι πίσω ανέβη.

Για δες νύφη μ' τι κέρδισες με την υπομονή σου
πήρες αηδόνι εκλεκτό να το 'χεις στη ζωή σου.

Να 'μουν ασημοκάντηλο να κρέμουμνταν' μπροστά σου
μα σε κοιτάζω νύφη μου ώσπου να σε χορτάσω.

Νύφη μ' καμπανουφράγκισσα τσι καμπανουφρυδούσα
που σε σημαίνουν στην Φραγκιά κι ακούγεται στην Τρούσα.

Όλα σ' νυφούλα μ' όμορφα όλα 'ναι παινεμένα
ένα είν' το παράπονο που δεν έχεις πατέρα.

Γαμπρέ κασέλα κάρυνη' με το μαργαριτάρι
πολλές σε περιμένανε και μια θε να σε πάρει.

Ποιος ήταν ο προξενητής με το χρυσό το χέρι
π' αντάμωσε τέτοιον αϊτό μ' αυτό το περιστέρι.

Καλώς ήρθε η άνοιξη καλιός το καλοκαίρι
καλώς ήρθε κι ο νιόγαμπρος με τ' ακριβό του ταίρι.

Μαμία Τασίνιού, Κάτω Τρίτος

1. να κρεμόμουν, καρυδένια, 2. από ξύλο καρυδιάς.

Να χαίρεσαι νυφούλα μου τα πέντε δάχτυλα σου
που έραψες και κέντησες ατή¹ σου τα προικιά σου.

Τη νύφη μας την είχαμε στην κόλα διπλωμένη

τώρα την ξεδιπλώσαμε άξια τιμημένη.

Όσα άστρα έχει ο ουρανός και ο Γενάρης χιόνια
τόσα κι εγώ σας εύχομαι ευτυχισμένα χρόνια.

Ωσάν τα άνθη του αγρού που 'ναι της γης καμάρι
έτσι κι εσείς ταιριάζετε το ζηλευτό ζευγάρι.

Κουμπάρε που κουμπάρισες ετούτο το ζευγάρι
να τους βαφτίσεις το παιδί να 'στε σωστοί κουμπάροι.

Νύφη μου ξάστερο νερό κι ολόλαμπρο φεγγάρι
το ταίρι σου 'ναι ζηλευτό κι όμορφο παλικάρι.

Ήλιος δεν είναι να σε δει κι αγέρας να σε πάρει
μον' θα 'ρθει ένας χρυσός αετός γυναίκα να σε πάρει.

Σε τούτη εδώ τη γειτονιά εφύτρωσε κεράσι
αντρόγυνο που θα γενεί να ζήσει να γεράσει.

Ευστρατία Γεωργαντέλλη, Ίππειος 1. μόνη σου

Χαρά ήρτι¹ στου σπίτι μας τσι ήλιους στην αυλή μας

χαρήκαντου² γι φίλοι μας τσι σκάσανι γι ουχτροί³ μας.

Νυφούλα μου νυφούλα μου σγουρή ματζουρανούλα

Γαμπρός είνι βασιλικός τσι νύφη κυπαρίσσι
κι ο κουμπάρος στο μπαχτσέ μια κρουσταλλένια βρύση.

Τριαντάφυλλα μαδήσιτι νύφη γαμπρό στουλίσιτι.

Νύφη μ' καμπάνα Φράγκισσα δεσποτικό ρολόι
που σε σημαίνουν στη Φραγκιά κι ακούγεσαι στην Πόλη.

Νυφούλα μ' άδολο γυαλί που λάμπεις στην Ανατολή.

Να 'χα φωνή σαν τη βροντή φωνή σαν τη καμπάνα
να τραγουδήσω το γαμπρό τη νύφη τη σουλτάνα.

Νύφη μου άνθος της μηλιάς 'μορφότερη της γειτονιάς

Από την Πόλη άρχοντες κι από τη Χιο παπάδες
απ' τα Ιεροσόλυμα θα έρθουν οι ψαλτάδες.

Αμύγδαλο ετσάκισα νύφη, γαμπρό ζωγράφισα.

Της Πόλης η Βασίλισσα θα στείλει το στεφάνι
να το φορέσεις νύφη μας απόψε βράδυ - βράδυ.

Νυφούλα μου να ζήσετε και να πολυετήσετε.

Πολίτισσά μου λεμονιά διαμάντι της Ευρώπης
σμαράγδια της Αμερικής είναι τα μάτια πο 'χεις.

Νυφούλα μου μурφόνουμα στον Άγιου τάφου ακόνισμα

Το μπόγι σου 'ναι λεμονιά και τα μαλλιά σου κλώνοι
κι ο ήλιος του προσώπου σου μόσχος από την Πόλη.

Άσπρη είσαι σαν τη μπαμπακιά κόκκινη σαν το μήλο
πήρες την την αγάπη σου τον μπιστικό σου φίλο.

Έχεις θωριά 'πο τη ροδιά κι ασπράδα 'πό το χιόνι
έχεις και τα ματόφρυδα από το χελιδόνι.

Τα μάτια σου είναι φωκάς⁶ τα φρύδια σ' κουταλάκια
και το λιγνό σου το κορμί δίσκος με ποτηράκια.

Γαλάζια πέτρα του γιαλού μαλαματένια πούλια

σήμερα στεφανώνεσαι που είσαι μοναχούλα.

Να σε χαρεί η μανούλα σου που σ' έχει ένα κλωνάρι
και φέγγεις μες το σπίτι σου σαν ήλιος σα φεγγάρι.

Έμορφα που ταιριάζετε τα δυο σας ένα μπόι
σαν τα κυπαρισσόμηλα που 'ναι στο περιβόλι.

Νυφούδα μου η γνώμη σου όπου και να μιλήσεις
το βασιλιά όταν θα βρεις μπορείς να χαιρετήσεις.

Νύφη μου άνθος του δεντρί και μόσχου του λεβάντη
και μαργαριταρόριζα κι ατίμητο διαμάντι.

Μαργαριτάρι στρογγυλό μες το νερό δε λιώνει
όπου σε πήρε νύφη μου ποτέ δε μετανιώνει.

Άγγελος το ζωγράφισε το καμαρόφρυδο σου
και το μελάνι έσταξε ελιά στο μάγουλο σου.

Ως λάμπει τ' ασπρομέταξο απάνω στην ανέμη
λάμπει το σπίτι που 'μαστε κι όλοι οι καλεσμένοι.

Νύφη μ' ποιον Άγιο δόξαζες, ποια Παναγιά προσκυνάς
και πήρες την αγάπη σου εκείνη π' αποθύμας.

Κάτσε νύφη μ' στον καναπέ κοντά στην πεθερά σου
που σου δώσε τα σπλάχνα της και τα 'κανες δικιά σου.

Νύφη μου γίνε λεμονιά κι άπλωσε τα κλωνιά σου
κι ο κόσμος συμμαζεύεται να δει την ομορφιά σου.

Στάθηκες και πολέμησες με το δεξί σου χέρι
και πήρες την αγάπη σου τ' αγκαρδιακό σου ταίρι.

Σκύψε νύφη μ' και φίλησε της μάνα σου το χέρι
σήμερα θα χωρίσετε θα κάνεις άλλο ταίρι.

Ω! Παναγιά μου Δέσποινα με το μονογενή σου
στ' αντρόγυνο που γίνεται να δώσεις την ευχή σου.

Πάνι μανά μ' στο σπίτι μας να δεις το τι μας λείπει
λείπει το χρυσοκάντηλο που έφεγγε το σπίτι.

Σεις είστε πολύ όμορφοι είστε και ταιριασμένοι
η Παναγιά να ευλογεί να είστε ευτυχισμένοι.

Τσακίσματα

Τριαντάφυλλα μαδήσετε τη νύφη να στολίσετε.

Γαμπρέ μου παρακαλιτέ μπιζέρισις⁷ να πεις το ναι.

Γαμπρέ μου άνθος του βουνού που μας ξετρέλανε το νου.

Ω! Νυφούδα μου σου πρέπει και ρολόι μες την τσέπη.

Ω! νυφούδα μου λιθάρι και θαλασινό μου ψάρι.

Νύφη μου χρυσολουλουδιά που 'χεις πολλή τη μυρωδιά·

Της νυφούδας τα ματέλια λάμπουνε σαν διαμαντέλια.

Ω! νυφούδα μου πατρόνα⁸ και ζωγραφιστή μ' εικόνα.

Τραγούδια του γάμου από την Αγιάσο, Τροκοπής Μαϊστρέλλης.

1. ήρθε. 2. *χάρηκαν*(το), 3. εχθροί, 4. όμορφο όνομα, 5. εικόνισμα, 6. σκεύος που το χρησιμοποιούν για γλυκό του κουταλιού, 7. εξάντλησες όλα τα περιθώρια, 8. που είσαι άξια, οικοδέσποινα.

